

77de algemene
vergadering.

Band 1
Blad 1

Jubileumviering 40e verjaardag VVD - TURFSCHIP BREDA - 29.1.1988.

Ik open dit symposium. Het dient ertoe dat weet u wellicht de aftrap te zijn voor de discussie binnen de partij over het liberaal bestek 1990. De uitdrukkelijke bedoeling van het hoofdbestuur is dat de partij in al haar geledingen over dit beleidsstuk zal buigen en dat dan in de jaarvergadering, de algemene vergadering in mei het stuk zal worden vastgesteld, in welke vorm dan ook. Geamendeerd, gemutileerd ik weet dat allemaal niet, dat zien we dan wel. Vandaag moet er mee begonnen worden. U wordt dus uitgenodigd straks uw mening te geven. U ziet hier achter de tafel zitten een paar leden van de commissie Geurtsen. Mijnheer Geurtsen zelf, mevrouw van Leeuwen, oh nee die zat er niet in, haar man deed dat. Teneinde de emancipatie te bevorderen en de vrouw aan haar trekken te laten komen, mag mevrouw vanmiddag met u discussieren. De leden van de commissie zelf professor Kuipers was er een van in ieder geval en professor Rosental die zullen alleen maar toelichtend spreken, die willen liever niet discussieren, maar u weet met mij waar dat op kan uitlopen. U hebt allemaal denk ik gekregen zo'n programmaatje. Ik zou u willen voorstellen dat we daar iets aan veranderen. Dat we namelijk om de discussieruimte wat te vergroten aan de inleiders die ik u straks zal noemen ieder een kwartier en niet 20 minuten toekennen. Dat we we krijgen eerst de heer Geurtsen in het algemeen over dit rapport, daarna de heer Polak over de beginselen van de democratische rechtsstaat. Dat stel ik u voor een minuut of 20 voor discussie te hebben. Daarna een korte pauze 10 minuten dan moet u weer binnen kunnen wezen. Vervolgens mevrouw van Leeuwen-Schut over de immateriele aspecten van liberale politiek. Dokter K. Groeneveld over sociaal economische aspecten van liberale politiek. Daarna de gedachtenwisseling met wie hier achter de tafel zitten als forum, zo zijn ze betiteld. Het is uiteraard niet de bedoeling, u kunt het doen ik kan u misschien daarvan ook niet weerhouden moties en amendementen in deze vergadering alle aan de orde te stellen. Het is wel de bedoeling dat uw mening duidelijk naar voren komt. Er zal ook een verslag van komen in vrijheid en democratie, geen handelingen natuurlijk, maar wel een verslag zodat men in de eigen kring, in de afdelingen en later op de jaarvergadering daar steun aan kan hebben. Ik geloof dat u zo weet hoe de orde van deze middag zal zijn. Ik stel u voor dat de discussie zich telkenmale toespitst op een blok van hoofdstukken. Er zitten er 18 in het rapport en toen ik dat allemaal zo bekeek toen dacht ik dat wordt een leuke vergadering als we dat per hoofdstuk gaan doen, dan hebben we de hele avond ook nog nodig en dan zijn we er nog niet. Ik zou u dus willen vragen om dat te doen per blok naar gelang de inleiding.

Dus als de heer Polak gesproken heeft dan komt mogelijkerwijs de kans om iets te zeggen over de totale opzet van het rapport en over het gedeelte, beginselen van democratische rechtstaat. Dat zijn in mijn opinie de hoofdstukken 1, 2, 3, 4, 5, 6 en 18. Dan krijgen we mevrouw van Leeuwen met de immateriele aspecten 7, 8, 9, 14, 15, 16 en 17. En dan de heer Groenveld met de hoofdstukken 10, 11, 12, en 13. Dus dat we eerst afmaken de discussie in deze zaal over de rechtstaat, vervolgens die over immateriele aspecten en daarna die over de sociaal economische aspecten. Dit alles gezegd zijnde denk ik, ik wil me strikt aan de tijd houden dat het nu het moment is om de heer Geurtsen te vragen het woord te nemen voor zijn introductie van het rapport.

Mijnheer de voorzitter, dames en heren ik denk niet dat het echt nuttig is als ik inleidend op de uiteenzettingen die er straks zullen komen, die u zojuist aangeduid hebt, mijnheer de voorzitter zal gaan proberen om een samenvatting van het rapport van de commissie liberaal bestek 90 te geven. Als ik het al zou kunnen dat lukt me zeker niet binnen een kwartier, dus daar begin ik maar niet aan. Het is niet nuttig, het is denk ik ook niet nodig. U hebt allemaal het rapport in huis gekregen. U hebt het naar ik hoop op zijn minst doorgebladerd al was het alleen maar om die passages te vinden waarin die slechte dingen stonden waarop vertegenwoordigers van andere partijen en de pers uw aandacht op zo welwillende wijze hebben willen vestigen. Geen samenvatting. Ik wou wat losse opmerkingen maken over de betekenis en de status van het stuk, waarbij ik zonder dat ik hier met de pers in discussie wenst te gaan misschien ook de gelegenheid krijg om wat kanttekeningen te maken bij de geleverde commentaren. Eerst dus de status van het stuk. Er is een aanleiding om daar ook vandaag nog even bij stil te staan, omdat sommige reacties de ingenomen standpunten van de commissie presenteren als standpunten van de VVD. Dat is natuurlijk erg vleierend voor de leden van de commissie. Het is voorlopig gespeend van iedere realiteit. De werkelijkheid is dat 8 individuele VVD-leden hun ideeën op papier gezet hebben. Ze hebben dat natuurlijk wel gedaan in de hoop dat de overige 74992 partijgenoten hen daarin in grote lijnen zouden kunnen volgen. Alleen het duurt nog tot eind mei van dit jaar voordat er enige kijk op is of enige zekerheid bestaat dat het ook zal gebeuren. Commissie had zoals u weet maar een opdracht. Een discussiestuk produceren opdat de partij zal kunnen discussieren over de liberale politiek in de jaren 90 en daarover standpunten zou kunnen innemen. Ik ben niet zo verwaand om te denken dat die discussie zonder ons rapport mogelijk zou zijn geweest. Het is aan de andere kant wel een ervaren feit dat het wat makkelijker praat als een ander zijn nek vast heeft uitgestoken. We hebben dat niet op alle denkbare terreinen gedaan. En op de kritiek dat we niet volledig zijn geweest buig ik bij voorbaat deemoedig het hoofd.

Wel pleit ik clementie op de volgende gronden. We hebben ons laten leiden door de door het hoofdbestuur aangedragen suggesties omtrent de te behandelen onderwerpen. In een opwelling van eerlijkheid moet ik daar wel aan toevoegen dat het hoofdbestuur de commissie de vrijheid gegeven heeft om onderwerpen van dat lijstje weg te laten en om nieuwe toe te voegen, maar het was een richtlijn. Dat wij van die vrijheid maar spaarzaam gebruik gemaakt hebben ligt en dat is een tweede grond aan de ons toegemeten tijd. In een tijd van nog geen 5 maanden kun je naast het dagelijks werk dat ook doorgaat en waar we onze boterham mee moeten verdienen kun je niet alles overhoop halen. In ieder geval hopen we wel dat we ook voor de niet behandelde zaken duidelijk de geest aangegeven hebben van waaruit de antwoorden gegeven moeten worden op de vragen die zich op andere terreinen ook aandienen. Een geest namelijk van minder overheidsbemoeienis en het terugleggen van verantwoordelijkheden bij burgers en bedrijfsleven. Ik geef het graag toe dat is geen nieuwe koers. Het was ook niet onze taak om binnen ons beginselprogramma vastliggende liberale koers te verleggen. Wij gaan ervan uit dat de VVD ook in de jaren 90 die liberale koers wil vasthouden. Als dat anders geweest zou zijn zouden we onze opdracht niet hebben aanvaard.

Je kunt je afvragen of daardoor het rapport weinig ambitieus en vrijblijven geworden is. Het hangt natuurlijk af van de subjectieve waardering en ik geef toe de kans dat ik als een objectief waarnemer aangemerkt wordt is te verwaarlozen. Toch waag ik het er op. Heb je inderdaad te weinig ambitie als je streeft naar een economische groei van 4% en het terugbrengen van het financieringstekort naar 2% en daarbij aangeeft hoe die doeleinden naar jouw mening te bereiken zijn. Ga je echt vrijblijvend te werk als je na decennia van uitholling van de eigen verantwoordelijkheid niet alleen pleit voor het herstel daarvan maar ook aangeeft waar dat zijn uitwerking zal moeten hebben. Is het geen drastische beleidswijziging als je wilt ophouden de mensen geld uit de zakken te kloppen dat ze daarna als zogeheten overdrachtsuitgave terugkrijgen. Ik hoor wat het laatste betreft de critici al roepen dat gebeurt helemaal niet. Je bent hardvochtig, je doet een aanval op de gemeenschapszin als je niet wilt dat het geld gehaald wordt bij wie het kunnen missen om het te geven aan wie het nodig hebben. Dat dat laatste zo simpel lag dan zou er in die kritiek een grond van waarheid liggen. Maar wie oog wil hebben voor de ingewikkeldheid van die problematiek die raad ik aan nog eens de analyse van hoofdstuk 10.2 van groei en werk op bladzijde 21 te herlezen. We hebben toch waarachtig ons leergeld wel betaald. Wat op de korte termijn sociaal en sympathiek lijkt werkt op de niet eens zo lange termijn misschien niet a maar in ieder geval wel onsociaal. Door de algemene verarming van wie niet bijtijd in het zwarte of grijze circuit is gevlucht. En dan laat ik nog maar in het midden dat de zak-klopperij zich niet beperkt tot de luttele procenten Nederlanders die tot de sterke gerekend kunnen worden, maar zich alleen al om een voldoende opbrengst te

kunnen halen. Ook moet uitstrekken tot die mensen die zeker geen weelde kennen en die door de stijle progressie en het marginaal tarief met angst en beven promotie tegemoet zien. Na onze ervaringen van de laatste 15 jaar is het jammer dat er nog altijd mensen zijn die terugverlangen naar de oude recepten waarvan Duisenberg toen nog minister van financiën sprekend over de daardoor zo gezwollen overheidsfinanciën en wij schrijven voorjaar 1977 zei als ik alles vooruit had geweten had ik het zover niet laten komen, kortom de commissie laat de zwakken de gehandicapten, de uitkeringstrekkers, de ouderen niet in de steek. Ze acht een pas op de plaats, geen koopkrachtdaling als de groeimogelijkheden worden benut, ze achten een pas op de plaats voorshands nog nodig. Om de voorwaarden te scheppen voor het verbeteren van juist hun positie. Het belangrijkste deel van de bezuinigingen die de commissie wenst om het financieringstekort tot een verantwoord peil terug te brengen moet komen uit de herbezinning op de overheidstaken. Waardoor een verdere afslanking van het overheidsapparaat mogelijk wordt. Die afslanking u weet het staat ook voor de huidige kabinetsperiode op het programma. De relativerende taal die de premier daarover gesproken heeft ons doen vaststellen dat die niet zal bijdragen om het doel te bereiken. Omdat wij dat geconstateerd hebben lezen velen in onze opmerkingen kritiek op de heer Lubbers persoonlijk. Volstrekt ten onrechte. Als er al sprake is van een verwijt dan richt zich dat op het feit dat de goede niet te na gesproken en die vinden we gelukkig veelal in onze kring dat de bij het begin gemaakte afspraken over decentralisatie, deregulering en hoe het verder mag heten door individuele ministers onder druk van hun departement onder druk van belangengroeperingen en ook onder druk van specialisten, kamerleden niet worden nagekomen. Om die weerstand te doorbreken willen wij dat in een nieuw kabinet de premier hoe zijn naam of politieke kleur ook mag zijn een leidende rol speelt bij het terugdringen van de overheid. Geen aanval op Lubbers. Nog minder en met het oog op de verkiezingen in 1990 voorzichtig of opvallend afstand nemen van het CDA in de persoon van de minister president. De commissie heeft op geen enkel moment de aanvechting gehad enige partij op te vrijen of af te stoten. Ze heeft uitsluitend de eigen naar zij hoopt in ieder geval heeft nagestreefd Liberale opvattingen weergegeven. Zich losmakend van de aktuele politiek en zich daarbij realiserend, uiteraard realiserend dat die eigen opvattingen niet altijd sporen met in het regeerakkoord 1986 vervatte en in het akkoord in 1990 onvermijdelijk aan te gane compromissen. Het was natuurlijk niet mogelijk om helemaal voorbij te gaan aan de werkstukken die CDA en PvdA in het recente verleden hebben doen verschijnen. Dat in het bijzonder het CDA daar niet blij mee is kan ik me wel voorstellen. Maar we konden er niet omheen. Dat de verantwoordelijke samenleving in onze ogen teveel ongecontroleerde macht in zich houdt en daarmee haaks staat op onze wens de rol van de rijksoverheid

terug te dringen ten gunste van lager bestuur waaronder vooral de gemeente. Commissie achten zich vrij om geen acht te slaan op de aktuele politiek, geen acht te slaan op toekomstige coalitievorming omdat ze de opdracht had voorstellen te doen voor het geven van liberale antwoorden op toekomstige ontwikkelingen. En ik voeg daaraan toe de commissie kon dat gelukkig ook doen. Omdat kamerfrakties noch hoofdbestuur bij haar werk betrokken waren. Het verwijt dat het stuk niet liberaal genoeg zou zijn omdat er een overmatige aandacht is besteed aan materiele zaken werp ik verre van mij. In de eerste plaats gaat dat voorbij aan het feit dat een groot aantal andere onderwerpen is aan te treffen voor wie daar oog voor heeft, voor wie die wil lezen. Wie daarbij vraagstukken mist die in de huidige kabinetsperiode naar het er nu naar uitziet een oplossing zullen vinden miskent het feit dat we ons moesten richten op ontwikkelingen in de jaren 90 en niet die van de jaren 80. We hebben bij het formuleren van onze standpunten ernaar gestreefd demagogie te vermijden. Zonder uit het oog te verliezen dat we voorstellen moesten doen voor door de partij in te nemen standpunten en niet om uitsluitend onze eigen hobbies uit te leven. Of we er in geslaagd zijn ons in voldoende mate in te leven in de gedachte en gevoelenswereld van de achterban van de VVD dat zullen we moeten afwachten. We vertrouwen er wel op omdat die gevoelenswereld immers stoelt op dezelfde liberale uitgangspunten die ook onze motivatie waren. Op de tweede plaats verdient het aandacht dat het realiseren van veel immateriele zaken waarvan de vrijheid en de rechtsbescherming niet de minste zijn een materiele basis vraagt. Het is jammer dat daaraan telkens weer moet worden herinnerd. De commissieleden voorzitter hebben de vrijheid genomen de meegekregen werktitel liberaal bestek 90 niet over te nemen. Zij presenteert het rapport onder de titel een kansrijke toekomst, verantwoorde vrijheid. Ondanks de problemen van vandaag zien wij toekomstkansen. Of die benut worden hangt af van de mate waarin individuele vrijheid en eigen verantwoordelijkheid worden hersteld. Een individuele vrijheid die niet is het egoïstisch je eigen belang najagen. Maar die ook is het zichinzetten voor de vrijheid van de ander. Het vergroten van zijn kansen en stimuleren van die kansen gebruik te maken zodat ook hij zijn eigen verantwoordelijkheid kan beleven en waarmaken. Is dat te idealistisch. Is dat te hoog gegrepen. Ik geloof daar niet in. Liberalisme is er niet voor de happy few. Liberalisme is er voor iedereen. Een liberaal laat een ander niet in de steek. Een liberaal kan alleen vrij en gelukkig leven in een samenleving waarin ook alle andere dat kunnen. Dat kan in de jaren 90 worden bereikt. Niet zonder inspanning. Niet zonder moeite. We hebben dat in alle nuchterheid die liberalen ook kenmerkt aangegeven. Binnen de partij om uit te spreken of ze ons op de aangegeven weg wil volgen. Wij wachten dat oordeel met vertrouwen af.

Dank u.

Ik dank de heer Geurtse- voor zijn inleiding. Hij heeft het redelijk naar mijn zin gedaan. Hij is maar 2 minuten over zijn tijd. Nu is het woord aan de heer Polak, hij heeft het verkeerde horloge.

Mijnheer de voorzitter dames en heren mij is zoals u heeft gehoord toevertrouwd om iets te zeggen over de rol van de overheid en de verdediging van de rechtstaat. Ik denk te kunnen stellen dat dat onderwerp altijd hoog genoteerd heeft gestaan bij liberalen. In woord en geschrift hebben zij altijd aandacht besteed aan juist dit onderwerp. Het lijkt me goed om daar nog eens uitdrukkelijk te stellen wat de elementen van die rechtstaat zijn. In de eerste plaats dat de betrekkingen tussen overheid en burgers beheerst worden voor een grondwet en door wettelijke regels. Dat er verder is een scheiding van machten in die zin dat er is een wetgeving afkomstig van een parlement dat derhalve is een parlementaire democratie die aangevuld wordt door lokale democratiën. Dat er voorts een overheid is die haar optreden baseert op de wet en dat er een onafhankelijke rechterlijke macht is die niet alleen de geschillen tussen burgers onderling maar ook tussen de overheid en de burgers beslist. En tenslotte dat er grond- en vrijheidsrechten zijn van de burger waaraan wij dan gaarne toevoegen sociale grondrechten in aanvulling op die klassieke vrijheidsrechten. Nederland is en daar hebben liberalen altijd veel voor over gehad een democratische rechtstaat die grondrecht waarborgt. Ik denk dames en heren dat de discussienota dat die volledig beantwoord wordt aan die uitgangspunten. Ik geef twee voorbeelden. Onze parlementaire democratie wordt in dit stuk krachtig verdedigd. En ik teken met genoegen aan dat ik niets aantref over een referendum. In de tweede plaats wordt er een sterk pleidooi gehouden voor de decentralisatie en met name voor versterking van de positie van de gemeente. In die visie past en ook daar wordt iets over gezegd de verdere ontwikkeling van de gemeentelijke ombudsfunctie. Dat betekent overigens wel en dit voor de hier aanwezige parlementarier dat alsnog bezwaar moet worden gemaakt tegen het al te centraliserende wetsvoorstel dat thans aanhangig is. En terecht wordt bezwaar gemaakt, dat is dan de uitwerking van dit zorgzame samenleving waar mijnheer Geurtsen het ook over had. Terecht wordt bezwaar gemaakt tegen spreiding van verantwoordelijkheden naar maatschappelijke organisaties. Een behoorlijke afweging van belangen eist algemene democratiën. Wij moeten uit de PBO lering trekken. Ik denk dat liberaal bestek 90 ook waardering verdient omdat er geen grootse reorganisaties bepleit. Daarmee hebben wij leergeld betaald. Zo lees ik met instemming dat in de jaren 90 het politiebestedel gevrijwaard dient te blijven van nieuwe pogingen tot integrale herschikking.

De bestaande instituten en mogelijkheden zijn voldoende. Een rechtstaat dames en heren kan het niet iedereen naar de zin maken. Dat spreekt vanzelf als het gaat om de berechting van geschillen. Dan zijn er verliezers en veroordeelden. Maar dat gaat verder. Er kunnen ook beslissingen van wetgevers, van overheidsorganen en rechters tot stand komen die welliswaar met de beginselen en regels van het recht overeenstemmen maar die indruisen tegen belangen en tegen emoties van grote groepen van de bevolking. De rechtstaat verlangt dat minderheden zich bij de besluiten van meerderheden neerleggen. En in de rechtstaat zal men ook moeten aanvaarden dat verdachten van strafbare feiten recht hebben op een zorgvuldige in het wetboek van strafvordering minitieuus geregelde behandeling van hun zaak. Hoe abject hun daden ook mogen zijn. De rechtzekerheid, een andere hoeksteen van de rechtstaat brengt mee dat verkregen rechten worden geeerbiedigd ook al hebben degene die zich op die rechten beroepen zich schandelijk gedragen. Aansvaarding van de konsekwenties van de rechtstaat is niet altijd makkelijk. Tegenover emoties moeten verstandelijke argumenten worden ingebracht. Degene die de rechtstaat in een conflictsituatie als bedoeld moet verdedigen staan voor een moeilijke taak. Maar de praktijk wijst uit dat het steeds weer mogelijk is om bezwaarden te overtuigen. Elementen waaruit de rechtstaat zijn opgebouwd zijn daarvoor sterk genoeg. Maar dan moet wel vaststaan dat tot de rechtstaat niet meer wordt gerekend dan strikt noodzakelijk is. Dan moet worden opgepast dat verworvenheden niet worden gepromoveerd tot essentiële waarborgen. En dat nu is de laatste decennia denk ik niet steeds in het oog gehouden. Er is aan de essentiële elementen veel toegevoegd dat zonder het waarborgkarakter aan te tasten ervan afgehaald kan worden. En dat zal moeten gebeuren, want een rechtstaat die teveel tot zich trekt en heilig verklaart verliest aan geloofwaardigheid en dat is funest. Want voor de echt belangrijke beslissingen is dat geloof en de bereidheid tot aanvaarden essentieel. Welnu er zijn teveel overtolligheden. We zien dat in de eerste plaats bij de wetgeving. Vandaar ook de voorkeur voor deregulering. Dat klinkt ons liberalen als muziek in de oren neem ik aan. De discussienota onderschrijft dat ook krachtig. Er wordt gezegd dat moet structureel aan de orde worden gesteld. Gaarne akkoord. Ik wijs er overigens op dat wij allen constateren dat wij willen dereguleren maar bijna steeds voor het terrein van de buurman. Voor het eigen terrein blijft een hardnekkige voorkeur voor overheidsregulering voor wetten bestaan. Een sprekend voorbeeld nog niet lang geleden 1985 is er een wet voor de effectenhandel tot stand gekomen. Ik denk dat degene die in die effectenhandel werkzaam zijn in het algemeen gaarne voor deregulering zijn, maar zij waren dat voor hun branche ineens vergeten. Ik denk dames en heren dat overtolligheden ook zijn vast te stellen bij het functioneren van overheidsorganen voorzover zij bestuursdaden verrichten,

Er is ook teveel overheid en ik constateer met genoegen dat in de nota de privatisering krachtig wordt aanbevolen. Er is tenslotte, er zijn ook overtolligheden in de rechtspraak. Ook in de rechtspraak is denk ik nog genoeg aan afslanking en efficiency te doen. Het valt op dat de discussienota daarover niets zegt.

Ik denk dat als men hier verder op doorgaat discussieren het ook goed is dat in de aandacht te betrekken. Er is veel overtolligs in de rechtspraak en ik denk toch dat in het algemeen de voorstellen die onze minister van justitie verdedigt dat die in het algemeen meer sympathie ook bij juristen verdienen dan ze in de juridische vakpers vaak krijgen. Veel overtolligheden en die overtolligheden zijn ook daarom zo gevaarlijk omdat zij niet alleen het vertrouwen kunnen wegnemen maar omdat ze ook het zicht kunnen ontnemen op wat essentieel is.

Ze belemmeren het stellen van prioriteiten. We zien dat met name en dat is het tweede gedeelte, het tweede hoofdstuk van de discussienota waar het gaat over openbare orde en veiligheid. Ook daarover zegt de discussienota het een en ander, veel zelfs. Teveel vinden critici. Ik denk dat die critici op een punt gelijk hebben. Enige soberheid zoals we die ook voor de overheid verlangen zou denk ik in dat betoog niet misplaatst zijn. Betoogwijkt zijn emotionaliteit wat af van de rest. Ik teken er overigens bij aan dat als het gaat over openbare orde en veiligheid en over criminaliteit dat geen enkele groep wordt gespaard en dat ook de witte boordencriminaliteit een veeg uit de pan krijgt. Want ik denk dat het betoog wat soberder zou kunnen zijn, maar dat is dames en heren in essentie naar mijn vaste overtuiging juist. Dit onderdeel van de overheidszorg verdient in de jaren 90 voorrang. Ik zeg het ook daarom omdat ik vrees dat er toch een zekere discrepantie dreigt te ontstaan tussen den Haag en al degene die rond wetgeving en uitvoering bezig zijn en de rest van Nederland. Wil geenszins bepleiten dat men naar gevoelens van onbehagen dat men die volledig zal moeten honoreren, maar dat er zoveel onbehagen is moet te denken geven en moet ertoe leiden dat bepaalde vraagstukken anders worden aangepakt dan tot dusver gebruikelijk was. Bestrijding van de overtolligheden kan op allerlei manieren plaats vinden. Ik denk dat een van de manieren en ook dat wordt in het rapport overtuigend gedaan is minder mensen in te zetten als het om overheidsactiviteiten gaat. Degene die al deze activiteiten moeten vervullen daar zal enige soberheid in aantal gewenst zijn. Minder ambtenaren betekent dat de natuurlijke neiging om te detailleren afneemt. Men wordt dan eerder generalist. En in dat verband signaleer ik met instemming het voorstel om het aantal leden van de tweede kamer terug te brengen tot 100. Ik zie het er nog niet van komen maar ik denk dat het het aanzien van de tweede kamer zou ten goede komen. Er zal dan minder gelegenheid zijn de commissie zegt het om deelbelangen te behartigen.

En het zal ook beletten dat werk wordt verzocht dat beter aan deskundige commissies ad hoc kan worden overgelaten zoals het houden van parlementaire enquetes. Dames en heren ik eindig, de voorzitter heeft 15 minuten gegeven en ik houd me daaraan deregulering, privatisering, afslanking alle grote operaties vragen veel tijd. Vragen ook dat opgeroeid moet worden tegen het eigenbelang. Dat eigenbelang is een goede liberale eigenschap voorzover het prikkelt tot economische en andere activiteiten, maar het is een sta in de weg als het conserverend werkt ten aanzien van overtolligheden rond de rechtstaat. Wij hebben nog veel te doen, maar ik denk dat we op de goede weg zijn en dat dit rapport dat het met andere activiteiten daartoe een goede bijdrage levert. Ik hoop in de gelegenheid te zijn om over wat ik nu heb gezegd met u verder te kunnen discussieren zoals ik ook hoop dat dit rapport zoals bedoeld is vele discussies de komende maanden mag mogelijk maken. Bedankt voor uw aandacht.

Pikant dames en heren, zowel de heer Geurtsen als ik zijn de tweede kamer binnengekomen door de uitbreiding tot 150 maar ja. We zijn er nou alle twee uit dus ons kan niets meer gebeuren. Nu is mijn tijd daar voor een eerste discussieronde. En ik wil iedereen die daaraan wil deelnemen vragen dat is voor de bandopname nodig om te beginnen met de naam te noemen. Verder ben ik van oudsher gewend op de rij af van het opsteken der handen het woord te verlenen.

De heer Vonhoff.

Ja mijnheer de voorzitter ik was ook van die 150 en dan stond je daar altijd zo makkelijk. Mijnheer de voorzitter de commissie vraagt om diepgaande discussie over de aangesneden onderwerpen en wil zich daarmee rijkelijk beloond achten. Het lijkt mij redelijk en fatsoenlijk om een eerste penning aan die rijkelijke beloning te gaan geven. Het is voorts ook duidelijk en ik denk ook dat we dat vandaag moeten vaststellen dat als 8 redelijke en geforceerde mensen zich bezig zetten om hun opvattingen weer te geven dat het dan zeer waarschijnlijk is dat er een werkstuk op tafel komt dat tal van interessante gedachte bevat, dat tal van opvattingen bevat die op een gegeven ogenblik de moeite niet alleen van het overwegen, maar zelfs van het van harte ondersteunen waard zijn. Dat zij nadrukkelijk vooropgesteld, maar een discussie die zich langs die lijnen verder zou zetten zou nogal saai worden en het rapport geeft daar overigens ook geen aanleiding toe. Want er zijn wel degelijk een aantal opmerkingen te maken en die zou ik mijnheer de voorzitter in meer algemene zin willen doen. In de eerste plaats denk ik dat door en de snelheid waarmee het rapport geschreven moest worden en het feit dat er kenmerkend meerdere auteurs tegelijkertijd aan

het werk zijn geweest er toch een rapport is ontstaan dat daardoor naar mijn gevoel in zijn samenhang, in zijn logica en soms ook in zijn redeneringen niet kan voldoen. Ik denk daar bijvoorbeeld aan het eerste hoofdstuk waar de uitgangspunten worden geschetst. Alleen in snelheid denk ik kan men een rapport laten aanvangen met wat ik als de platitudo van de eeuw zou willen omschrijven. Het aanzien van de wereld verandert sneller dan ooit tevoren. Zegt u dat wel buurvrouw. Ik bedoel, nee dat met dat soort introductiezinnen wij niet helaas niet op de goede weg zijn. Ik denk dat het veel verstandiger zou zijn geweest als de commissie begonnen zou zijn met een duidelijke uiteenzetting van de uitgangspunten ten opzichte van datgene wat het liberalisme in de 90er jaren te brengen heeft. Dat had vermeden dat de vrijheid zo geïsoleerd maar vaak ook zo slecht gedefinieerd aan de orde zou zijn gesteld in dit eerste deel van het rapport. Ik citeer vrijheid betekent niet achteloos een andere voorbijgaan maar het beste uit jezelf halen. In de eerste plaats formuleringen met je zijn weinig geschikt om beginselen te omschrijven. Dat is een populisme dat niet hoeft. En in de tweede plaats denk ik dat je tot dit soort kromsprakerige definities niet komt als je de gelegenheid niet krijgt om begrippen wat gefundeerder naast elkaar te zetten. Ik denk in de tweede plaats dat veel van de slechte publiciteit die er toch wel is geweest ten dele politiek gedrukt en daar hoeven we ons niets van aan te trekken. Sociaal democraten moeten ons niet verwijten dat we ~~socialisten~~ geen socialisten zijn. Christen democraten dat we geen confessionelen zijn en ze moeten ons maar niet teveel verwijten dat we geen liberalen zijn want daar hebben ze niet altijd zoveel kijkt op. Maar het is zo dat in ieder geval door het aanpakken van bijvoorbeeld het begrip kans zoals dat gebeurt we toch wat voet geven aan de gedachte dat wij aanhangers zijn van de loterijmaatschappij. Het zou te overwegen zijn om wat zorgvuldiger denk ik af te wegen of wij in het beleid ook voor onszelf niet bezig zijn met mogelijkheden het ontwikkelen van mogelijkheden. In de eerste plaats voor zichzelf. In de tweede plaats als beleidsdoeleinden en in de derde plaats dan uiteindelijk ook als werkelijk overheidsbeleid. De kansen zijn toevalligheden. Ze zijn onontkoombaar in welk maatschappelijk bestel dan ook. Kansen zijn op een gegeven ogenblik zaken die beslist worden niet langs lijnen die feitelijk politiek inhouden. En het zijn dames en heren die zaken die wij nu juist als liberale partij scherp willen onderscheiden. Met kansen moet men rekening houden, dat is natuurlijk maar politiek beleid dient gericht te zijn op moeilijkheden. Mijnheer de voorzitter ik ben u erkentelijk voor uw waarschuwing. Ik rond af mijnheer de voorzitter. Het is zo dat ik denk dat wij ook verder bij dit rapport in het reine zullen moeten komen ten aanzien van datgene wat wij met de overheid willen. Het is te gemakkelijk om de overheid zomaar op afstand te verklaren en tegelijkertijd

in de eerste pagina een opsomming in punten te geven waarbij bij tien van de twaalf als ik zeg een aktieve rol aan de overheid wordt toebedeeld. Dat soort inconsistenties moet eruit. Mijnheer de voorzitter afsluitend ik denk een interessante aanzet voor de discussie dat wel. Ik vrees buitengewoon moeilijk amendeerbaar en ik denk dat wij er niet aan zullen ontkomen om dit werkstuk gelegd naast al datgene wat er aan commentaar komt opnieuw te realiseren zodat het strakker en meer uit een lijn komt. Een nieuwsgierigheidsvraag in de indeling staat een citaat van Thorbecke, ik heb niet alles van Thorbecke gelezen, maar wat ik gelezen heb ben ik het citaat nooit tegengekomen. Ik heb het vermoeden mijnheer de voorzitter dat het een verminkt citaat van Jacques Perk is. Klinkt helder op gebeeldhouwde sonetten, gij kinderen van de rustige gedachte, de ware vrijheid luistert naar de wetten. Hij stelt de wet die uwe wetten achten. Voor wat betreft die rustige gedachte dat is geen motto voor dit rapport, maar het voldoet ook nog niet aan dat veranderingsgezinde motto dat de commissie gekozen heeft. Ik dank u wel..

Dat was een stevig begin.

Mijn naam is Bruggeman afdeling den Haag.

Ik zou ook graag een algemene opmerking willen maken net als de heer Vonhoff over de reacties op het publiceren van het rapport. Ik vind dat de pers nogal honend heeft gedaan over het feit dat onze kamerleden en onze partijbonzen niet meteen reageerden op de inhoud van het rapport zeker bang, zeker niet tevreden enzovoort. Nee ik geloof dat ze hier lof voor toegezwaid moeten worden. Het is ontzettend frustrerend als je aan de basis een rapport krijgt aangeboden waarover eens flink gediscussieerd kan worden als dan iedereen hier verstand van heeft en die een hoge positie heeft zich meteen al erover uit gaat laten.

Reuze plezierig dus dat we echt de kans krijgen erover te discussieren dat is punt een een algehele opmerking. De tweede opmerking ik ben het wel vaker niet met de heer Vonhoff eens. Ik vind de inleiding heel aardig en goed geschreven die ene platitude in het begin dan weggelaten. Wat ik ontzettend belangrijk vind zijn een paar regels die ik niet helemaal zal voorlezen maar ik wil er toch wel op wijzen die naar mijn idee de essentie geven van wat straks het rapport zal moeten uitdragen. Kolom 1 onderaan helemaal onderaan begint met solidariteit, met vrijwillige aanvaard. Precies het is makkelijk om solidair te zijn als het of makkelijk is het niet, maar ik bedoel het is aardig om een solidaire maatschappij te lijken als die afgedwongen wordt, maar het goede is dat je van de liberalen moet eisen dat ze inzien dat op bepaalde plekken die

solidariteit nodig is dan zal die beter en positiever gegeven worden. Dat begin van het stukje wat ik erg positief vind. Het eind is het stukje kansen niet alleen voor kansrijke, maar ook voor kansarmen heel erg belangrijk. De heer Vonhoff zegt kansen dat zijn toevalligheden. Daar ben ik het niet mee eens. Als je bewust bezig bent met verstand en met je hart dan kun je kansen scheppen. Met verstand en soms ook met harde hand. En dan kun je maken dat die kansen zo zijn dat ze gegrepen kunnen worden. Dat is geen toevalligheid. Laten we ons best doen door zulke kansen te scheppen dat ze ook gegrepen kunnen worden van de kansarme groep een veel kleinere groep te maken dan van de kansrijke groep en van de overgebleven kansarme daar kunnen we dan vrijwillig solidair mee zijn. Ik dank u wel.

Ik zie iemand bij de microfoon staan. Wilt u het woord mevrouw. Vlug dan. I- wou u allen vragen om terwillen van uzelf de heer Vonhoff heeft tja dat is zo zijn stijl een weinig veel tijd genomen. Hou het kort want er moet van deze kant uit nog gereageerd worden.

Ik hou het dus kort. Ik wou het eerst over die vrije mens ontplooiing hebben. Die vrije mens ontplooiing is er voor de kleine man niet. We gunnen hem ook die kleine man niet want met stadsvernieuwing slaan ze goedkope huisjes kapot en kleine bedrijfsjes slaan ze kapot. De decentralisatie naar de steden dat de grote steden en de grote lagere organen doen het ten koste van het rijk en ten koste van de lagere organen. Amsterdam die heeft 200miljoen per jaar ter beschikking voor de stadsvernieuwing, ze fraudeert ermee dat het niet mooi meer is. Ten koste van de kleine man. En dan het stroomlijnen van het verkeer.

Mevrouw wacht u nou eens even. Ik heb in het begin gezegd we gaan dat in blokken doen. U bent nu al doende met de discussie die nog moet komen. Het gaat nu over de inleiding en het stuk wat daar op slaat die mijnheer Polak heeft gehouden en de algemene teneur. U krijgt straks de gelegenheid om over uw andere onderwerpen te spreken. Ik wou zo graag dat we het orderlijk bleven doen want anders wordt het helemaal niks. Kunt u mij volgen en wilt u mij ook volgen. OK mevrouw dan zie ik u straks weer.

Voorzitter eerst heel kort in het algemeen. Als mijnheer Kok commentaar heeft op de VVD, als mijnheer Oostlander commentaar heeft op dit rapport van de VVD dan kunnen we er trots op zijn dat deze commissie in een goed liberaal stuk heeft geproduceerd waar andere partijen gewoon tegenaan zitten te kijken. En tegenaan zitten te hikken.

Ik dacht dat het de duidelijkheid alleen maar ten goede kwam en het applaus voor de commissie is dacht ik toch wel op zijn plaats.

Twee technische punten naar aanleiding van het betoog van de heer Polak. Misschien dat we daar nog over terug kunnen komen. Er is straks hartelijk gelachen over het terugbrengen van de tweede kamerleden dus het is vermoedelijk een goed voorstel. Ik zou daaraan toe willen voegen ook voor wat betreft de geloofwaardigheid naar de burger toe dat we dan als we dat in het definitieve plan opzetten dat er dan tevens goed duidelijk wordt bijgezet dat er dan behoefte is aan een nog beter ambtelijke ondersteuning voor de dan 100 kamerleden. Ik geloof dat dat ook naar buiten toe een stuk geloofwaardiger is. Dan staat er verder nog ergens in het punt over decentralisatie dan moet dus het preventieve toezicht op de gemeentefinancien zou dus moeten worden afgeschaft. Ik vraag me af of deskundigen niet eens een keer moeten bekijken of dat niet een toename van artikel 12 gemeente zal toenemen. Dank u.

Adriaan van der Wal Budel.

Terzake bladzijde 7 rondom punt 45. Ik ben het helemaal mee eens dat de invloed van de minister op zijn departement versterkt moet worden. Terugdringen van de macht van de ambtenaren impliceert naar mijn mening en dat hoort er dan bij te staan dat er dan wel een vakminister moet zijn en niet iemand die daar in een parkeerbaan wordt gezet. Dank u wel.

Mijnheer de voorzitter ik wou iets zeggen over de zorg van de zwakkeren. Het slaat op de inleiding, het slaat op derol van de overheid.

Laat u dat nou net als mevrouw dat doen bij het volgend hoofdstuk ja. De heer Geurtsen wil geloof ik.

Een korte reactie graag op wat de heer Vonhoff heeft gezegd. Ik zal de laatste zijn om te ontkennen dat er aanmerkingen te maken zijn op redactie, taalgebruik van het stuk. Er waren natuurlijk verschillende auteurs. Ik betreur achteraf dat we Vonhoff niet gevraagd hebben om een eenheid daarin te brengen. Hij moet mij dan wel beloven dat die voortaan zegt een aantal is en niet een aantal zijn want dan. Voor wat de kansen betreft heeft mevrouw Bruggeman de heer Vonhoff al geantwoord. Wat wij van de overheid willen kan ik Henk alleen maar vragen lees een kort stukje maar hoofdstuk 1 eerste onderdeel. Ik dank u.

Ziet de heer Polak aanleiding. Ja.

Ik denk inderdaad dat als het aantal kamerleden zou worden teruggebracht tot 100 dat daar wel tegenover moet staan een behoorlijke ondersteuning van die kamerleden hoe die op dit moment is dat kan ik niet beoordelen. Maar als die niet toereikend genoeg is dan moet die in elk geval worden verbeterd en ik geef toe dat die bij 100 die noodzaak er meer is. Wat betreft de opmerking die ik noteerde van mijnheer van der Wal ik heb de betreffende passage uit het rapport met instemming gelezen. Ik vind een eigen verantwoording van ambtenaren aan het parlement vind ik iets wat afgewezen moet worden. Ik vrees dat daar een heel ongunstige uitwerking van zal uitgaan op de verantwoordelijkheid van ministers. En hoe moeilijk die verantwoordelijkheid valt waar te maken vaak, ik denk dat met de commissie dat wij moeten vasthouden aan dit staatsrechtelijke beginsel.

Ik wou u een voorstel doen. U zit daar allemaal zo rustig. Zouden we dat pauzeren maar niet afschaffen, want dat betekent dat al deze mensen de zaal uitmoeten en weer in. Als u om dringende redenen eventjes weg moet dan kan dat ook best zachtjes en vergaderen de anderen wel door. Goed dan is er nu nog ruimte voor eventuele.

Emmens afdeling Bloemendaal.

Voorzitter in hoofdstuk 2 wat onder de verantwoordelijkheid van de heer Polak valt vanmiddag staat aan het slot een paragraaf op pagina 9 tweede kolom regel 10 15 ongeveer over de toestand en stakingsrecht van de ambtenaren. Ik wil toch wel even benadrukken vanuit mijn persoonlijke visie dat als dat stakingsrecht er zou moeten komen dat dan mijns inziens daar innerent aan verbonden zou moeten zijn een verbetering van de ontslagmogelijkheden van de ambtenaar. Want ik dacht dat de meeste van de heren achter de tafel voldoende op de hoogte zijn van de ambtelijke procedures dat op het ogenblik praktisch onmogelijk is. Dat was mijn opmerking. Dank u.

Over dat stakingsrecht is al heel veel te doen geweest en daar weet ik heel veel van. Ik heb eerst een staatscommissie voorgezeten op dat gebied die heeft als tweede in historie van de staat der Nederlanden haar opdracht teruggegeven omdat het toenmalige kabinet al vooruit was gelopen op de hele discussie binnen die commissie. En later heb ik nog met een driemanschap aan de toenmalige minister Wiegel een wetsontwerp voorgelegd en dat is allemaal nooit tot iets gekomen. Ik weet niet wat er nou verder gaat gebeuren. Maar daarin waren regelen voorzien die dat hele werk zouden begeleiden.

En dan zouden de ongelukken met vervroegde ontslagen, makkelijker ontslagen niet nodig zijn geweest. Misschien wil hier nog een ander over spreken. In elk geval de heer Rosenthal wilde wel. U krijgt zo dadelijk het woord.

Voorzitter ik wil graag heel kort reageren op de opmerking van de heer Emmens. Inderdaad ten aanzien van het stakingsrecht van ambtenaren. De commissie is inderdaad van mening dat het langzamerhand tijd wordt naar de jaren 90 toe in de jaren 90 om deze zaak nu inderdaad dan tot een goed einde te brengen. De commissie heeft in vele passages duidelijk gemaakt dat de rol van de overheid in de jaren 90 een andere zou zijn. Dat heeft consequenties voor de positie van ambtenaren en dat brengt met zich mee deze lijn. Dat natuurlijk en dat is een punt dat door dat hele rapport heen loopt dacht ik dat we voortdurend moeten vasthouden aan het idee dat er rechten zijn en plichten en dat die in evenwicht met elkaar moeten zijn. Dat geeft dus aan dat je het een niet mag doen zonder oog te hebben voor andere problemen die daaraan vast zitten. Tegenover stakingsrecht staan extra plichten etcetera.

Commissie het dus eens is, mag ik hieruit concluderen uit dit antwoord dat de commissie het dus eens is met mijn opvatting dat dat stakingsrecht verbonden moet worden met een verbetering van de ontslagmogelijkheden.

Dat heeft zover ik heb gehoord professor Rosenthal niet zo geformuleerd.

Nee dat heb ik ook begrepen, maar dat had ik graag gehoord.

Meijeraan is mijn naam.

U bent erelid van de VVD ofschoon dat niet in ons programma staat. Ik dacht dat het gepast was namens een zaal om op dit moment al onze verheugenis uit te spreken dat we kunnen herdenken dat we 40 jaar en 5 dagen geleden zijn opgericht en dat een aantal van ons toen vanuit de partij van de vrijheid konden overstappen in de VVD, die ik nog een lang leven toewens uiter-ard, waarvan ik aan de commissie zou willen vragen of ze ook in haar overwegingen heeft betrokken de woorden die onze toenmalige eerste voorzitter over de doelstelling van de VVD in 1948 heeft uitgesproken die ik meen bekend te mogen veronderstellen.

En verder wilde ik vragen of u kent uit 1965 een soort liberaal bestek wat echt een kort bestek was. U heeft bekend dat u de vrijheid had gekregen om stukken toe te voegen. U heeft er niet bij bekend dat daarbij stond mits was voldaan aan de randvoorwaarden van samenhang en omvang en vooral aan die omvang mocht niet getornd worden. En u zou bij eventuele herschrijving nog eens naar 1965

kunnen kijken.

Mijn laatste vraag ik ga nog even terug in het verleden want ik vond het typerend dat in 63 u forumvoorzitter op dit moment gezegd heeft bij een presentatie van een toenmalig ontwerp verkiezingsmanifest formieren zonder bindende afspraken schijnt de beste methode te zijn voor het voeren van een slagvaardig beleid. Ik weet nog niet of u achter die woorden staat maar ik heb met genoegen gelezen op bladzijde 7 dat er zo min mogelijk gedetailleerde regeerakkoorden zouden moeten zijn. Ik heb tot mijn spijt iets gemist omtrent het dualistische stelsel en misschien dat een van de commissieleden daar in een enkel woord iets over zouden kunnen zeggen en kort bestek beschouw ik dan als een geografische bestek. Beken uit Hilversum de waarde van twee elkaar kruisende lijnen een noorderbreedte en een oosterlengte of een wester mag het zijn dat is voldoende om een bestek uit te zetten en ik dacht dat de commissie jammer genoeg teveel aan een bouwkundig bestek heeft gedacht met alle bijlagen die dat dan zo groot maken.

Wil de heer Polak wellicht even iets zeggen of heeft die daar geen behoefte aan. Nu dan stel ik voor dat er nog een uit de zaal het woord kan krijgen en dat daarna mevrouw van Leeuwen haar inleiding houdt.

Dank u voor zitter mijn naam is Lugtenveld.

Voorzitter terecht is in dit bestek gekozen voor erg veel aandacht voor de rechtstaat en het versterken van de rechtsorde. Niettemin is dat een standpunt dat de VVD al jaren huldigt en we zien in de praktijk dat ondanks alle goede bedoelingen dat het toch een moeizame weg is. We hebben eerst moeten bereiken en gelukkig is dat in brede kring nu gelukt een brede maatschappelijk draagvlak om daadwerkelijk iets te doen aan de criminaliteitsbestrijding. Maar nu we daadwerkelijk dat brede draagvlak hebben zien we in de praktijk van alledag dat allerlei wensen steeds weer in de vertraging moeten worden gezet vanwege de tekort aan financiële middelen. Het vraagt namelijk nogal een krachtinspanning om daadwerkelijk die rechtsorde weer te versterken. En ik vraag mij dan ook liberaal bestek lezend af hoe deze centrale doelstelling de rechtsorde te versterken zich verhoudt tot de inderdaad erg ambitieuze financieel economische doelstellingen die in hetzelfde bestek zijn neergelegd met name het terugdringen van het financieringstekort van 2%, belastingverlaging en dergelijke. Is dat met elkaar te combineren zeker als we ook elders in het program nog wensen zien staan die nogal wat geld kosten zoals de individualisering van de sociale zekerheid. Dank u wel.

Ik denk dat dat een punt voor de heer Groenveld behoort te zijn straks.

Dan bent u echt van deze ronde de laatste.

Bedankt mijnheer de voorzitter. Allerleerst treft mij hierin een zinsnede.

U zegt hierin dat is pagina 3 hierin vormt individuele vrijheid het kernelement.

Als ik die regel leest dat doet me denken aan de afscheidsrede van professor Hofstee in Wageningen die zegt vrijheid, gelijkheid en eenzaamheid.

Ik zou ook willen vragen de VVD wordt nog weleens gekwalificeerd als niet open voor christelijke waarden. Als u het met mij eens bent zou ik het willen tegenspreken. En dat tegenspreken doe ik met een stukje uit het liberaal manifest te citeren, een stuk dat veel te weinig naar voren komt en ook veel te weinig aandacht verdient en ook veel te weinig uitstralend werkt. Als een rode draad door dit manifest loopt een voortdurend pleidooi voor verdraagzaamheid, verantwoordelijkheid, broederschap. Over die broederschap heeft de heer Geertsema nog eens in onze afdeling Rheden-Rosendaal iets van gezegd. Daarin heeft hij van zijn kant nog kans gezien om bij de verschillende besprekingen over het liberaal manifest dit nog toe te voegen. De vermenschelijking van organisaties, de kleinschaligheid, openheid inspraak en medezeggenschap, decentralisatie deskundigheid, spreiding van macht en verbreding van kennis. En daarnaast ook nog een regel die toch ook wel het citeren waard is het besef van verantwoordelijkheid voor de andere, de gemeenschap en omgeving waarin men leeft. Dat is het eerste punt en dan nog twee onbescheiden vragen mijnheer de voorzitter.

Onbescheiden zo ziet u er helemaal niet uit, maar vooruit dan maar.

Waarom doe ik dat omdat ik met interesse de artikelen heb gelezen in liberaal reveil. Liberalen op nieuwe wegen. Daarnaast heb ik ook nog vrij opwindend door-
gewerkt. Vrij opwindend is de leus in de pers van de VVD zei de heer Ginjaars of Voorhoeve ik weet het niet in ieder geval dat was dus een vraag. Hebben de leden van de commissie die verschillende elementen die naar voren zijn gebracht ook verwerkt in hun beschouwingen. Tenslotte nog een laatste vraag. Ik ben zo naief om u te vragen of men zegt weleens politici evalueren niet. Nou we hebben het verkiezingsrapport gehad samen aan het werk. We hebben vorig jaar gehad van 66 gehad ook weer een verkiezingsrapport en we hebben ook nog het regeerrapport. Zou het niet juister zijn geweest om een feit in het kort of fundamenteel een evaluatie te geven van ons verkiezingsrapport in relatie tot het regeer-
akkoord. Dank u.

Voorzitter twee korte opmerkingen graag. In de eerste plaats wij hebben uiteraard niet een samenvatting willen schrijven van wat andere in het verleden al een keer gedaan hebben. Individuele leden van de commissie hebben naar de mate van het mogelijke en voor hen noodzakelijke uiteraard kennis genomen ook van oude stukken, maar niet de bedoeling gehad om daar op te gaan parafraseren. Het lijkt mij niet nuttig om dit rapport te evalueren aan de hand van het regeerakkoord. Standpunten evalueer je niet tegen compromissen.

Goed over de zwakken in de samenleving en de financiële problemen gaat nu gesproken worden neem ik aan. Mag ik beginnen mevrouw van Leeuwen het woord te geven voor haar inleiding die op het program het titeltje heeft immateriele aspecten van liberale politiek.

Mijnheer de voorzitter dames en heren vanaf deze plaats past allerleerst een felicitatie mijnerzijds aan het adres van ons alle. Leden van de VVD bij het 40 jarig bestaan van de partij.

De jarige is springlevend en heeft hoop ik nog een lang leven voor zich. En ik mijnheer de voorzitter stel het op hoge prijs vandaag in het voorprogramma van deze feestelijke viering te mogen optreden. Mijn inleiding heeft ten doel met inachtneming van de ontwikkelingen in de jaren 90 beleidsopties te toetsen aan liberale uitgangspunten. Ik zie mijn rol daarbij als een zeer geïnteresseerde mede vormgever van een politieke richting die in principe bijna alles in huis heeft om haar ontwikkeling tot een succes te maken. Ik zie het niet als mijn taak om nu al over te gaan tot de concrete invulling van het nieuwe verkiezingsprogramma. Liberalen maken zich op voor de jaren 90 en terecht. In 1981 hebben wij met name in het liberaal manifest onze liberale ideologie geformuleerd. Nu komen de jaren 90 in het zicht en deze zullen zich op een aantal punten onderscheiden van de jaren 80. Een drietal algemene ontwikkelingen wil ik hier in het bijzonder noemen. De demografische ontwikkelingen, de nieuwe technologieën, kijk maar even naar het gehannes met de microfoons hier wat een nieuwe ontwikkeling dat straks is en de tendens naar individualisering. De eerste ontwikkeling demografie dus wordt ook wel aangeduid met de term ontgroeiing en vergrijzing. En de zogenaamde demografisch gevoelige sectoren zijn die van de sociale zekerheid, het onderwijs, de gezondheidszorg en de maatschappelijke dienstverlening. Er zal immers naar verwachting een toenemende vraag plaats vinden naar voorzieningen in de gezondheidszorg, bejaardenoorden en gezinsverzorging en een dalende vraag naar onderwijsvoorzieningen en kinderbijslag. De tweede ontwikkeling die van de nieuwe technologieën zal consequenties hebben voor veel maatschappelijke sectoren. Op de arbeidsmarkt is er een steeds groeiende behoefte aan goed opgeleide werknemers die deskundig zijn in automatisering.

Maar ook buiten de arbeidsmarkt zullen de nieuwe technologieën een grotere rol gaan spelen. Deze ontwikkeling zal vragen om regelmatig terugkerende her- en bijscholing en een toenemend beroep op volwasseneducatie. De derde ontwikkeling is die van de individualisering. En hiermee komen we dus steeds dichterbij huis. Individualisering in economisch en sociaal opzicht wordt steeds vanzelfsprekender. Er bestaat een groeiende behoefte aan individuele groei en ontplooiing. Voor alle drie de ontwikkelingen geldt dat soms de markt een rol zal spelen en soms het beleid in actie moet komen. Met name van ons, liberalen mag worden verwacht dat wij ons bezinnen op de politieke en maatschappelijke betekenis van het liberalisme juist in het licht van deze door mij genoemde maatschappelijke ontwikkelingen. Bij liberalen passen bij uitstek termen als creativiteit, flexibiliteit, individualisme en optimisme over de mogelijkheden van de mens. Liberalen ontbreekt angst voor veranderingen. Het liberalisme is een maatschappijvisie die in voortdurende beweging is en die niet overal en altijd dezelfde inhoud heeft. Iedere tijd zal zijn eigen antwoord moeten geven, zal zijn eigen standpunt moeten bepalen. En dat is belangrijk als we kijken naar de invulling die voor de jaren 90 wordt gekozen. Ook van belang is dat we ons goed realiseren dat individualisme en individualisering geen synoniemen zijn van a sociaal, egoïstisch, van medemensen geïsoleerd en alsof het de culturele waarde van de maatschappij zou doen wankelen. Van een tegenstrijdigheid tussen eigenbelang enerzijds en een goede samenleving anderszijds is in de ogen van liberalen geen sprake. Het liberalisme geeft niet aansluitend aandacht voor het individu, maar ook voor de maatschappelijke context van waarin het individu functioneert. Sociaal verantwoordelijke individuen organiseren zich spontaan. Zij zijn daarvoor niet afhankelijk van een opgelegde moraal. Wij hebben dan ook geen behoefte aan een van boven opgelegd concept van zorgzame of verantwoorde samenleving. De felheid waarmee tegenstanders het individualiseringsdenken bestrijden lijkt erop te wijzen dat we hier te maken hebben met een belangrijk maatschappelijk proces. Dat zich met of zonder hulp van overheidswege zal doorzetten. Een voorbeeld van het autonoom doorzetten van het individualiseringsdenken is het leefvormendebat ofwel hoe pluriform kunnen en mogen leefvormen zijn. Interessant in dit geheel is en naar mijn mening ook heel cruciaal in hoeverre de overheid zich mag en moet bemoeien met individuen en relaties van individuen met andere wanneer er bepaalde sterk negatief gewaardeerde dingen gebeuren of om het mensen mogelijk maken hun verantwoordelijkheden te realiseren. De liberale weg naar vrijheid loopt niet via de staat en ook niet via de kerk. Wij ontleen onze oriëntatie op eigen kracht en waarde. De relatie overheid individu is er een die volop in de belangstelling staat. Ter goeder naam en faam bekend staande socialisten zijn van mening dat de overheid teveel hooi op haar vork heeft genomen.

En nog het verkeerde hooi ook. De nood in die kringen is zelfs zo groot dat men ten aanzien van de eigen partij de vraag stelt hebben wij nog wel bestaansrecht. Oud deed in zijn rede van 20 januari 1968 ter gelegenheid van het 20 jarig bestaan van de VVD op het gevaar van overvraging van beleid. Zoals van Doorn dat in hedendaagse termen aanduidt. Oud verwachtte van de overheid slechts een verstandige leiding. En tegelijk waarschuwde hij ertegen dat de overheid zich zou gaan gedragen als de voorgdes over een onmondig volk. De vraag rijst of wij met z'n allen onze verwachtingen ten aanzien van het overheidsoptreden niet veel te hoog hebben gespannen. En het antwoord daarop moet bevestigend luiden. Wij zijn beland in een verzorgingsstaat waar vele taken overheidstaken zijn geworden. De staat is de grootste beschermer van het individu geworden, maar daardoor ook de grootste bedreiging. Aan de andere kant is het nog maar de vraag of het marktmechanisme bereikt wat wij beogen. Het valt niet te hopen dat waar is wat professor Wolfson in een artikel schreef namelijk dat de huidige omvang van de collectieve sektor en de geleidelijke begrenzing van het particuliere ondernemerschap het resultaat is van pogingen compromissen te sluiten tussen individualistische en solidaristische maatschappijvisies. Deze pogingen hebben een monsterverbond opgeleverd. Waarbij de discussie over de contractvrijheid en het contributieve beginsel is afgekocht met een steeds groeiende stroom symptomenbestrijdende herverdelingsmaatregelen. Die wel pijn verzachten, maar geen oorzaken van ongelijkheid wegnemen. Waarlijk pittige uitspraken uit de mond van een socialistisch professor. Maar het is misschien ook wel een teken aan de wand. Want dit zijn geluiden die uit onverdachte hoek meer worden gehoord. Even onverdacht zijn de studies van het sociaal en cultureel planbureau over profijt van de overheid. Subsidies blijken ten goede te komen aan groepen in onze maatschappij waarvoor ze niet bedoeld zijn. Bij de laatste algemene beschouwingen heeft onze fractievoorzitter in de tweede kamer tevergeefs een verschuiving willen aanbrengen van culturele subsidies naar die veranderen welzijnssectoren. Het automatische kennelijk onaantastbaar karakter van sommige subsidies zoals die aan culturele instellingen leidt in een aantal gevallen tot slechte service van de klant die ooit koning was. Met deze zaken rekent het liberaal bestek terecht af. Er zit echter een grote maar aan dit geheel. Daarom zal ik nu nader aandacht besteden aan de gewenste verhouding tussen overheid en individu in liberale zin. De belangrijkste staats-taak in die van bescherming van het individu. Men kan als liberaal dit individu benaderen vanuit de gedachte dat het individu zelf het be-te weet wat goed voor hem is en dat dus andere met de handen van hem of haar af moeten blijven. En de gedachte dat het individu iemand is die zijn of haar mogelijkheden en talenten tot ontwikkeling moet brengen.

Deze tweeledige benadering leidt tot een verschillende invulling van de staatstaken. In het eerste geval namelijk dient de staat veel meer na te laten dan in de tweede benadering. In de eerste benadering is ook veel meer gericht op ingrijpen van de overheid op momenten en in gevallen waarin het individu in zijn bewegingsvrijheid wordt gehinderd. De tweede benadering daarentegen leidt ertoe dat de staat de verantwoordelijkheid heeft om het individu van de nodige middelen te voorzien om zodoende zijn doel te kunnen bereiken. De staat moet dan ook initierend optreden. Voor de wetgeving betekent dit een verplichting om bepaalde zaken te realiseren. Sociale uitkeringen en onderwijs zijn voorbeelden daarvan. De opstelling die men als liberaal in deze kiest is bepalend in de invulling die men geeft aan de taken van de overheid. De invulling van die overheidstaak is vervolgens iets wat steeds weer opnieuw afhankelijk van de omstandigheden moet geschieden. De benadering die men kiest is ook zeer essentieel in het kader van de onderwerpen die het liberaal bestek ons heeft aangedragen. Ik zelf neig daarbij meer naar de tweede benadering opdat daarin de verwezenlijking van de sociale grondrechten veel meer aandacht krijgt en niet aan het toeval wordt overgelaten. De vraag die in dit geheel vervolgens moet worden beantwoord is hoever gegaan moet worden met het toekennen van sociale grondrechten aan het individu. In liberaal bestek wordt hiertoe de term waarborgstaat gehanteerd. Er rijst daarbij een belangrijke vraag die een antwoord behoeft. Namelijk de vraag naar de zorg die liberalen behoren te hebben voor de sociaal zwakkeren oftewel de kansarmen. Dienen er middelen aan hun ter beschikking gesteld en zo ja in welke mate dan. En leidt dit tot een grotere mate van overheidsbemoeienis dan voor andere individuen die niet met deze problemen te kampen hebben. En als ik spreek over middelen bedoel ik niet alleen financiële middelen. Ik versta onder sociaal zwakkeren allen die zwak zijn van geest, van lichaam en van middelen. Liberalen dienen ook daarvoor zorg te hebben. En het kan dan weleens zo zijn dat de marktsector minder heil brengt dan wij er voor de sociaal zwakkeren van verwachten. Thorbecke had hier immers ook al zijn twijfels aan toen hij in 1851 het ontwerp armenwet indiende. En zo hebben na hem liberalen tot aan de tot standkoming van de algemene bijstandwet zich ingespannen in menswaardig minimale bestaanszekerheid te garanderen om daarmee de individu hoe arm deze ook is uit de sfeer van de gunsten en de charitas te houden. Ik vind dat de overheid in de jaren 90 zeker ook een taak heeft om de zwakken te beschermen en deze in staat te stellen zijn zelfstandige kracht te ontwikkelen. De partijvoorzitter heeft in mei 87 in Leeuwarden ook in die richting gesproken. Namelijk dat liberalen criteria kennen van sociale zorgvuldigheid, van menselijkheid en zorg voor de achterblijvers. En deze huisstijl moet de VVD blijven voeren.

De terreinen die door de demografische ontwikkelingen in het bijzonder zullen veranderen zijn ik memoreer dus in het begin nog even die van de sociale zekerheid onderwijs, gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening en ook de arbeidsmarkt en de positie van vrouwen. De Teldersstichting is bezig zich te wijden aan een liberale visie over deze ontwikkelingen en het daarbij behorende economisch draagvlak. Maar dat is niet genoeg. Ook de VVD zelf zal zich hierover moeten uitspreken. In liberaal bestek wordt de overheid ten aanzien van de bevordering van de volksgezondheid een zorgplicht opgelegd waar voor de burger aldus het bestek betekent dat geen absoluut recht. Alvorens daarop in te gaan zou ik enkele kanttekeneingen bij het woord zorgplicht willen maken teniende verwarring met de terminologie zoals door socialisten en christen democraten gebruikt te voorkomen. Ik denk dat de overheid zal moeten vasthouden aan het recht van mensen op een minimaal noodzakelijk bestaan. Op het verschaffen van een startpositie. Kortom op een zodanige aktieve bemoeienis dat mensen het voortaan zonder zorg van die overhei zelf kunnen. Oftewel hun zelfstandigheid kunnen krijgen of herkrijgen. Dat gold bij liberalen vanouds altijd al bij de schoolplicht. Zorg scheidt afhankelijkheid en dat is onliberaal. Behalve voor de volksgezondheid geldt dit uitgangspunt mijns inziens ook ten aanzien van de sociale uitkeringen. Ten aanzien van het weren van discriminatie in welke vorm dan ook en ten aanzien van achtergebleven en minder kansrijke groepen. Ik denk daarbij aan minderheden en vrouwen en onder de laatste weer met name aan herintredende vrouwen en jonge vrouwen. Wanneer aan deze laatste in de 90er jaren de eise van economische zelfstandigheid wordt gesteld moeten zij daaraan ook kunnen voldoen. Zij moeten toegang tot de markt krijgen alvorens de markt kan werken. In de paragraaf groei en werk, dat is niet helemaal mijn terrein, maar het heeft wel relatie met mijn verhaal wordt de bestaansgrond van sociale zekerheidswetten in de toekomst min of meer ter discussie gesteld. De efficiency kan wel ter discussie worden gesteld. Niet het bestaansrecht. En de bemoeienis van de overheid met de minderheden past de verplichting om de nederlandse taal te leren beheersen. Ook elders wordt het zo ervaren. Ik doel hier op het rapport nieuw Rotterdam van de commissie Albeda dat bij het toch nogal als rood te kenmerken college van die stad in het bekende pulletje is gevallen. Daarin staat dat voor kinderen uit etnische minderheden onderwijs in de nederlandse taal een absolute prioriteit moet zijn. Wanneer zij het nederlands onvoldoende beheersen ligt in 9 van de 10 gevallen een loopbaan als werkeloze in het verschieft. Aan de andere kant kan in deze bemoeienis van de overheid ook passen een discussie over het privatiseren tussen aanhalingstekens van het onderwijs, althans het hoger en voortgezet, mits het is omgeven met voldoende waarborgen.

Mijnheer de voorzitter dames en heren ik ga afsluiten. Ik hoop dat ik met mijn betoog enige bouwstenen heb aangedragen voor de discussie in de partij over de koers in de jaren 90. Die ik zou willen betitelen als back to the future. Dat wil zeggen terug naar de essentie van de eigen beginselen om daardoor voor de toekomst een consistent beleid te kunnen voeren waarbij we een juiste invulling geven aan de term gelijke kansen en mogelijkheden ook voor de sociaal zwakkeren. Dank u.

Op dit moment nog geen discussie. Ik dank mevrouw van Leeuwen. En ik geef het woord aan mijnheer Groenveld.

Mij is gevraagd te spreken over sociaal economische aspecten van liberaal beleid. Ik denk dat je daar niet over kunt spreken zonder te spreken over een staatsconceptie en die staatsconceptie die de commissie heeft gekozen is de waarborgstaat, het is al gezegd. Als u om 5 uur straks komt op een persconferentie van de Telderstichting dan kunt u daar ook het een en ander horen over die waarborgstaat en de theoretische fundering daarvan. Toch zou ik op dit moment al wat willen reflecteren op de betekenis van dat staatsconcept. Wat wordt ermee bedoeld. Er wordt mee bedoeld dat de staat een aantal taken heeft die primair bestaan uit bescherming van het individuele domein en dat individuele domein is in mijn opvatting tweeledig. Mevrouw van Leeuwen sprak er al over. Het betreft zeker de bescherming van de klassieke grondrechten van het individu maar het betreft ook de bescherming van het individu in die zin dat het individu sociale rechten toekomen. De discussie moet er dan over gaan hoe die verhouding tussen klassieke en sociale grondrechten moet komen te liggen. In de waarborgstaat is het zo dat de sociale grondrechten zodanig moeten worden gedefinieerd dat er voor eenieder sprake is van een bestaansminimum. Bestaanszekerheid voor de zwakkeren die niet zelfstandig in staat is zich een bestaanszekerheid te scheppen. Die waarborgstaat verschilt van de verzorgingsstaat zoals we die nu kennen en wel in die zin dat de verzorgingsstaat niet in staat is op langere termijn die bestaanszekerheid te garanderen en dat heeft te maken met het feit dat de financierbaarheid van die verzorgingsstaat op de klippen loopt. Je zou het ook zo kunnen zeggen dat wat de verzorgingsstaat probeert te realiseren op de korte termijn op lange termijn moeilijk realiseerbaar is vanwege het feit dat de mensen niet bereid zijn die verzorgingsstaat te financieren. Met andere woorden de samenleving heeft op dit moment aangegeven dat de verhouding tussen klassieke en sociale grondrechten een onevenwichtige is. Wij zijn tevergegaan in het garanderen van sociale grondrechten. Het is dan ook aan de liberalen geweest sinds de jaren 70 om daar steeds op te hameren.

En te stellen dat er sprake moet zijn van een wat je zou kunnen noemen reconstructie van de verzorgingstaat in een waarborgstaat. Bij die reconstructie zo zou ik op dit moment willen onderlijnen moeten we voorzichtig te werk gaan. Iets wat spintaan is gegroeid zoals de verzorgingstaat kan niet van de ene dag op de andere terug worden gebracht tot een waarborgstaat. De richting van het beleid is duidelijk maar laten we voorzichtig zijn met het bewandelen van de route. Wij weten niet als liberalen bij welke omvang van de overheidsector precies de waarborgstaat is gerealiseerd. Waar het optimum ligt weten wij niet. Wij staan kritisch tegenover geluiden bijvoorbeeld vanuit het CDA dat er zoiets is als een norm voor de omvang van de overheidsector in vergelijking tot de particuliere sector. Een bertnorm is er bij ons niet en een jorisonorm zal er wellicht ook nooit komen. Dames en heren ik denk dat de liberalen met de waarborgstaat een duidelijk concept hebben neergelegd in de samenleving. Daarmee hebben wij ons duidelijk geprofileerd ten opzichte van de sociaal democraten met hun verzorgingstaat maar ook ten opzichte van de christen democraten met hun verantwoordelijke samenleving. Kenmerkend voor die verantwoordelijke samenleving is dat men staatstaken die wij primair achten wil terugleggen bij de maatschappelijk middenveld en dat is gevaarlijk vanwege het gebrek aan democratie dat je soms kunt waarnemen in dat maatschappelijke middenveld. Als het maatschappelijk middenveld wordt gekenmerkt door starre structuren die je nog terugvindt in de verzuilde samenleving van de 50er jaren dan zijn wij tegen een verantwoordelijke samenleving. De overheid houdt primaire taken die ze niet mag afschuiven. Tot zover enkele opmerkingen over de liberale staatsconceptie. Mag ik u nogmaals voor de theoretische fundering straks verwijzen naar een boekje u kunt dat straks ook kopen bij de balie van de Telderstichting a f. 25,— dank u voor de ruimte voor reclame ga ik nu verder. Lezing van de sociaal economische paragraaf van bestek 90 leert mij voorts dat de commissie Geurtsen een groot aantal voorstellen die de Telderstichting in het verleden heeft gedaan heeft overgenomen. Ik noem een aantal. In de eerste plaats pleit men ook voor een stelselwijziging sociale zekerheid in die zin dat moet worden bezien of het huidige woud aan regelingen op het gebied van de sociale zekerheid niet moet worden omgezet in een meer gestroomlijnd geheel. Wij hebben dat genoemd de algemene inkomensdervingswet waarbij de sociale zekerheidsregelingen worden teruggebracht tot een regeling op het niveau van de minimale bestaanszekerheid. De boven minimale zekerheid dient den te worden geprivatiseerd. En dat kan op verschillende manieren. Dat kan door individueel bijverzekeren, maar dat kan ook door semi collectieve overeenkomsten op het niveau van bedrijven en bedrijfstakken. Ten tweede pleit ook de commissie Geurtsen voor kostenbeheersing in de gezondheidszorg door toename van de concurrentie tussen de aanbieder van die zorg en tussen verzekeringsmaatschappijen.

Zij pleiten ook voor het intergreren van het ziekenfondswezen in het particuliere verzekeringswezen. De commissie Geurtsen pleit eveneens als de Telderstichting voor een wettelijke verplichting voor eenieder zich te verzekeren voor een basispakket. De premiestructuur die bij dit alles hoort is niet bedoeld om de pertiere inkomensverdeling te beïnvloeden, maar die premiestructuur moet wel gekenmerkt worden door wat je zou kunnen noemen en wat de commissie ook zo noemt risicosolidariteit. Solidariteit van jongeren met ouderen en van gezonden met de zieken. Ten derde de commissie pleit terecht voor een decentralisatie in de besluitvormingsbevoegdheden van de staat door deze van het rijk over te hevelen naar de gemeente. Daartoe is het noodzakelijk dat een groot aantal specifieke uitkeringen worden overgeheveld naar het gemeentefonds, waardoor de vrije bestedingsruimte voor de lokale overheid toeneemt. Daarbij hoort dan tegelijkertijd een vergroting van het belastingsgebied op lokaal niveau onder verlaging vanzelfsprekend van de rijksbelastingen. Een dergelijke decentralisatie betekent dat de ruimte tussen beslissen, betalen en genieten kleiner wordt en dat brengt een optimale alokatie van middelen dichterbij. We spreken in dat verband over een terrotoriale decentralisatie. En terecht heeft de commissie Geurtsen een voorkeur voor dit soort vormen van decentralisatie boven funktionele decentralisatie naar belangengroepen. Funktionele decentralisatie leidt veelal tot corporatieve structuren die zich kenmerken door een gebrek aan democratische controle. Ten vierde terecht kiest de commissie voor een technologiebeleid waarbij niet via een of andere sektor structuurbeleid wordt geprobeerd de zaken op de rails te krijgen. Nee de commissie beperkt zich terecht tot een voorwaardenscheppend beleid wat met name bedoeld is om een adequate infrastructuur te creëren zodat de technologisch vooruitgang ook in Nederland sneller door kan gaan. Terecht pleit de commissie in het algemeen voor het feit dat de maatschappelijke orde en coördinatie het resultaat moet zijn van spontane zelfregulerende processen. Dit krijgt meestal het karakter van het marktmechanisme en het betekent ook dat voorzover een beleid nodig is dat dit zoveel mogelijk marktconform moet zijn. Tot zover veel instemming met datgene wat de commissie heeft n-ergeschreven over sociaal economische aspecten. Nog een aantal kritische kanttekeningen. Ten eerste en ik kom dan ook terecht bij een vraag die de heer Lugtenveld net heeft gesteld over de ambities in het budgettair beleid. Bij de becijfering van het financieringstekort komt de commissie op 2% van het nationaal inkomen. Tot deze conclusie komt de commissie op basis van het gegeven dat het spaarsaldo in de particuliere sektor afneemt bij een noodzakelijke toename van de investeringsquote van diezelfde particuliere sektor. Spaarsaldo dat dan resulteert is 2%. Tegelijkertijd wenst de commissie een investeringsquote van de overheid gelijk aan 4%. Dit alles vergt samen genomen een aanzienlijke reductie van de overheidsconsumptie. Als u dat uitrekent komt u op een reductie van de overheidsconsumptie van 7% van het natio-

naal inkomen en dat is ongeveer 25 miljard. Gekoppeld aan de vele voornemens die toch ook de commissie heeft wat betreft de taken van de overheid lijkt mij dit vooralsnog realistisch. Maar ook niet noodzakelijk. Persoonlijk lijkt mij een investeringsniveau bij de overheid van ci-ca 3% structureel voldoende. Voorts ben ik van mening dat bij een structureel investeringsniveau van de overheid van 3% ook een financieringstekort behoort van 3% structureel. Met andere woorden naar mijn idee kunnen de liberalen instemmen met het verschijnsel dat de overheid leent wanneer dat uit rendabele particuliere investeringen tegenover staan. Op basis van deze becijfering kom ik tot een verlagin van het niveau van de overheidsconsumptie tot 4% van het netto nationaal inkomen en dat is ongeveer 14 miljard. Nogmaals de budgettaire doelstelling lijkt mij ietwat ambitieus en ook niet strikt genomen noodzakelijk. Ten tweede heb ik gemist in het rapport een passage over de liberalisatie in het landbouwbeleid. Er is weinig geschreven over europees landbouwbeleid en ik denk dat we het er met ons allen over eens zijn dat die liberalisatie er moet komen om zodoende te geraken tot een produktiebeperking om allerlei redenen. En een van de belangrijkste redenen is ook het feit dat we in Nederland te maken hebben met milieubedervende mestoverschotten. Ten derde ik denk dat de commissie teveel verwacht van centraal loonoverleg tenieinde ongewenste schokken op onze economie te beperken. Voor liberalen zo zie ik het werkt decentralisatie in de loonvorming veelal heilzamer. Vanwege meer differentiatie en flexibiliteit. Afschaffing van de WIR tenslotte verdient onze sympathie maar ik pleit veleer voor het gebruik van de ruimte die aldus ontstaat voor een generieke belastingverlaging. Aanwending van die ruimte voor gerichte stimulering van innovaties op technologisch gebied denk ik geeft meer aanleiding tot het ontstaan van een enorme bureaucratie. Gemist heb ik een passage over de versoepeling van het ontslagrecht om daarmee de werking van de arbeidsmarkt te verbeteren. Ik denk dat een dergelijke versoepeling van het ontslagrecht ertoe kan leiden dat deze arbeidsmarkt weer beter gaat funktionieren. Als laatste en ik geloof dat ik dan zeker binnen de tijd ben voorzitter zou ik de commissie in overweging willen geven nog eens goed na te denken over het voorgestane migrantenbeleid mede vanwege het feit dat bij een succes van de europese intergratie er sprake zal zijn van een vrij verkeer van personen. Ik dank u zeer.

Nu zijn we toe weer aan een rondje discussie. Mag ik eerst even zeggen voordat u allemaal weer begint hoe we dat voorstellen. Het lijkt me het best dat eerst zo ongeveer een half uur de tijd bestaat om over het onderwerp waarover mevrouw van Leeuwen heeft gesproken de discussie te hebben. Dan daarna een half uur over het onderwerp van de heer Groenvel u welbekend nu. Vindt u dat goed.

Dus dan moet u nou niet over het verhaal van de heer Groenveld en de bijbehorende passages in het rapport beginnen want dan raken we in de war. Heeft u het een beetje uit mekaar kunnen houden.

Mijnheer de voorzitter ik denk dat u niet wil dat ik twee keer spreek en het gaat dus over beide onderwerpen en mevrouw van Leeuwen heeft het als eerste aangevoerd. Ik wil iets zeggen over de zorg van de zwakken. Mijn naam is Bakhoven van de afdeling den Haag. Al in de inleiding van de discussienota wordt terecht gepleit voor individuele vrijheid en voor een overheid die zich concentreert op essentiële taken. Wat mevrouw en de heer van Leeuwen Groenveld daarover gezegd hebben dat kan ik onderschrijven. Bij die essentiële taak wordt in een adem genoemd in de inleiding defensie, handhaven van een rechtstaat en de zorg voor de zwaksten. Over die zorg van de zwaksten wordt in het rapport roerende opmerkingen gemaakt. Ik noem er een paar. Wij zijn trots dat niemand in de kou blijft staan. Op bladzijde 6 staat dat de auteurs weer trots zijn ditmaal op de medewerking van een liberale aan de uitbouw van de verzorgingsstaat in het verleden. Het lijkt veelbelovend voor de zorg van de zwakkeren. Alleen als je verder leest wordt er wat twijfel gezaaid. Eveneens op bladzijde 6 wordt de bescherming van de zwakke samen met gelijkheid als ondoelmatig al bestempeld. Naarmate je verder leest wordt het erger. Op bladzijde 21 wordt voor de zorg voor de minst draagkrachtigen gezegd waar de liberalen zo trots op zijn ten onrechte dat dit een oorzaak is van de hoge werkeloosheid. Ten onrechte omdat niet die zorg de oorzaak daarvan is, maar de wijze waarop die zorg tot stand is gebracht. Indien je een inkomensbeleid voert en daarnaast de werkgelegenheid in stand wil houden dus twee doelstellingen hebt dan moet je ook twee instrumenten gecoördineerd hanteren. Dat zou kunnen zijn zorg voor het minimumloon gecombineerd met een premiebeleid zodat de minimuminkomens netto wat vooruit gaan maar de loonkosten niet stijgen. Ik heb dat verder toegelicht voor degene die belangstelling hebben in een recent ESBartikel. Op bladzijde 23 komt de aap uit de mouw. De zwaksten zijn daar opeens niet meer de zorg voor die zwaksten is niet meer een essentiële taak. Nee het wordt afhankelijk gesteld van de toestand van de overheidsfinancien. Dat geldt niet voor die andere essentiële taken, want voor die andere essentiële taken wordt opgemerkt dat zij niet mogen leiden uit de onder de uit de voegen gegroeide verdeling van de publieke middelen. Dat staat op bladzijde 11. Maar voor deze taak die is kennelijk toch minder essentieel dan het in de inleiding wordt vermeld. De toestand van de overheidsfinancien waar er dan die zorg voor de zwaksten van afhankelijk wordt gesteld daarvan weten we natuurlijk al dat die toestand slecht zal zijn. Dus dat belooft niet veel goeds.

Mijnheer Bakhoven kijk eens om.

Ik ben zo af. Dan hoef ik tenminste twee keer niet op te treden.

Ja die kans krijgt u bij mij niet. Vlug.

Wat wil de werkgroep die het bestek heeft opgesteld, die wil de positie van de zwaksten achter laten blijven bij het minimumloon en het minimumloon dat moet nog eens fors achterblijven bij het gemiddelde loon. Dus al met al een terugbrengen, een relatief terugbrengen van de positie van de zwaksten. Er is veel in mijn inziens veel onnodig cijferwerk gemaakt in hoofdstuk 10. Maar er is niet verteld tot welk cijfer nou de commissie wil gaan. Voor mij is dat niet zo'n bezwaar, want ik denk dat de rol van de zwaksten relatief niet meer na 1990 teruggebracht moet worden. Ik denk dat de positie van de zwakken per definitie zwak is en ook nog een financieel zwakker maken dat brengt ons in conflict met het uitgangspunt van liberalen van gelijke uitgangspunten. Dank u.

Mijnheer de voorzitter mag ik n- van u het woord.

Scheer uit Heemstede.

Het is een woord van teleurstelling moet ik u zeggen. Een kort woord uitermate. Teleurstelling omdat de gezamenlijke inleiders praktisch niet gesproken hebben over datgene wat Nederland, wat de nederlandse burgers op het ogenblik vasthoudt dat is recht en veiligheid, speciaal veiligheid. Daar heb ik van de inleiders praktisch niets over gehoord. Mijnheer de voorzitter bij dit korte woord wil ik het laten. Dank u.

Dan gaan we nu weer naar die microfoon en dan kom ik weer bij u terug.

Mijnheer de voorzitter ik heb met belangstelling geluisterd naar de inleiding van mevrouw van Leeuwen. Zings uit Oosterbeek als individueel lid sinds een aantal jaren. Ik heb met belangstelling geluisterd naar mevrouw van Leeuwen en een zin is mij bijgebleven waar ik mij niet helemaal mee kan verenigen en waar ik een beetje teleurgesteld en me zorgen over maak namelijk de zin waar in Nederland dacht ik dat kerk en staat gescheiden waren met mevrouw van Leeuwen staat een kerk beide op een hoop geschoold. We hebben ze beide niet nodig of bijna nodig we doen het uitsluiten voor eigen kracht en waarde. Mij te absoluut mijnheer de voorzitter. Ik denk veel VVDers mee.

Mijn naam is Annet de Nijs.

Ik wilde graag pleiten voor een samenvoeging van de paragraaf over migranten en emancipatie. Want ik vind namelijk dat beide elementen iets van emancipatie hebben

En liberalen vinden het nou eenmaal belangrijk dat mensen zichzelf ontplooien. Maar als je nou het verschil ziet tussen die twee paragrafen dan zie je dat bij emancipatie voornamelijk het gaat om secteverschillen en het verschil in burgerlijke staat. Die heel enge uitleg denk ik van emancipatie de sleutelwoorden die staan mij wel aan in die passage namelijk bewust worden motivering, stimulering. Als je naar de sleutelwoorden gaat kijken van de passages migranten dan zie ik dat veeleer in dwang in plicht, je bent verplicht om Nederlands te leren, je bent verplicht om de keuze te maken om Nederlander te worden wil je hier blijven. Dat vind ik verkeerde uitgangspunten en ik zou graag willen dat dezelfde sleutelwoorden als bewustwording, motivering, stimulering bij de migranten ingevoegd bij het hoofdstuk emancipatie komen zodat ze niet alleen maar tussen haakjes blijven staan.

Mijnheer de voorzitter dames en heren mijn naam is van der Spek uit den Haag. Ik wou refereren aan het begin van het praatje van mevrouw van Leeuwen. Zij was de eerste die memoreerde dat we nu voor een feest zitten van 40 jaar VVD. Dat is natuurlijk een felicitatie waard, dat is ook een feest waard. Maar als we nu kijken om ons heen dan zien we de mensen in de zaal zitten met bezorgde gezichten. Heel terecht bezorgd en bovendien is het zo bezorgd omdat waarvoor ze bezorgd zijn niet terug te vinden is in dat bestek. De bezorgdheid gaat erover uit dat op dit moment op een driesprong staan. Kiest de VVD nu voor een hele partij. Kiest zij een uitwijking naar links of naar rechts. Natuurlijk geeft het bestek daar geen mogelijkheid voor. Het is een discussiestuk, maar dit elementaire punt komt in het bestek niet naar voren en het is noodzakelijk dat wij dat nu al weten want 1990 is zeer nabij. Dank u.

Voor ik nou u het woord geef wou ik even zeggen dat de discussie natuurlijk gaat over het rapport en niet alleen maar over de inleiding want dan hebben we heel andere zaken aan de orde. Mevrouw kunt u het kort maken.

Ja de discussie gaat dus over het rapport dat de samenleving dus niet gehandhaafd kan blijven. Maar het komt dus omdat we in het verleden zo'n verspillend beleid dus gevoerd hebben. Die overheidsschuld die moet dus gedempt worden. Ik wil dus ook zeggen met deze inleiding het verkeer vervoer en de ruimtelijke ordening die komt vandaag dus helemaal niet meer aan de orde. Dat vind ik een heel kwalijke zaak. Want als je nou die zorg van die samenleving daar staat in iedereen mag vrij met zijn auto naar zijn werk gaan. 6 auto's met 7 personen hij mag in de spits dus de hele weg versperren en dat geldt wat het kost dat moet bij de armen vandaan gehaald worden. Dat vind ik zo in- en in treurig.

Nee we hebben te zorgen het verkeer, vervoer in te richten naar deze tijd en we hebben dus de trein in te schakelen. En dan nog we gaan uit van eerlijkheid, van eerlijkheid van de lagere organen. Nou er is geen eerlijkheid. Op de meest geraffineerde wijze doen ze hun dingen bevorderen en plunderen ze die schatkist voor miljarden en dat moeten die laagst betaalden die moeten dat betalen. Ik heb hier stukken over meegenomen die zal ik u inleveren.

Goed mevrouw dat zien we dan.

Mijn naam is Hanneke de Bruin organisatie vrouwen VVD.

Ik weet niet wie op de geniale gedachte gekomen is om mevrouw van Leeuwen achter de tafel daar te zetten want haar aanwezigheid maakt een deel van onze bezwaren althans iets minder erg. Dus namelijk dat in dit hele bestek er in verhouding ontzaglijk veel aandacht besteed is aan materiele zaken. Terwijl de immateriele zaken hier en daar schoorvoetend opgevoerd zijn, vaak nog voorzien van het excuus als je dat doet betaalt het zichzelf terug. Kortom met refererend aan de heer Geurtsen die zegt ja je moet ook een goede basis hebben om aan die immateriele zaken te werken. Dat ben ik het helemaal mee eens. Maar ik denk dat wij bezig zijn een enorme betonnen basis te stichten waarop een heel wankel huisje terecht komt wat nog niet een ramen naar de toekomst kan openen. Voor degene die hierover in de afdelingen ook nog een na willen praten hebben wij hier een enkele illustratie uit het rapport zelf. Voorgesteld wordt bijvoor. beeld dat bij de snelle ontwikkelingen die al te orde gekomen zijn men voorwaarden moet gaan scheppen om althans de economische en technische ontwikkelingen bij te houden. Er wordt geen woord gezegd over de konsekventies die het heeft voor de mensen en de waarden in die tijd waar misschien ook wel voorwaarden voor moeten worden geschapen. Er wordt aangehaald dat de markt het al regulerend organisme op economisch gebied ook maar regulerend op moet gaan treden ~~as~~ het om immateriele zaken gaat spelen dat is op bladzijde 3 regel 37. Verder wordt voorzien dat de regulerende processen de zichzelf resorberende processen ook alle ontwikkelingen op immaterieel gebied vanzelf in orde zullen maken. Als alternatief wordt gezien het eenzijdig sturen, het sturen op zichzelf laten. Ik denk dat er een tussenweg is. Je kunt ook stimuleren en voorwaarden scheppen. Als slot zou ik willen zeggen dat bij als men zegt er zijn dingen die in een regeerakkoord moeten worden vastgelegd omdat die ontzaglijk belangrijk zijn dat daar alweer alleen de economische en de technische punten worden gezet terwijl ik denk dat we ervaren hebben dat er ook de immateriele aspecten van wezenlijk belang zullen zijn. Ik zou kortom willen voorstellen om misschien dat deel van de inleiding van mevrouw van Leeuwen in V en D te laten publiceren die een aanvulling kan vormen

op het liberaal bestek om in de afdelingen evenwichtige discussie hierover te kunnen houden. Dank u wel.

Voorzitter ik heb in de paragraaf gezondheidszorg - Lugtenveld- tevergeefs gezocht naar enige passage over de problematiek van alcohol en drugsverslaving en ik denk dat dit een problematiek is die helaas over de 90er jaren nog centraal zal staan. Ik vrees voorzitter dat wij als liberalen hier moeten komen tot keuzen. Het gaat denk ik om een afweging tussen belangen van de samenleving en de belangen van het individu. Maar ik denk dat als wij niet durven die keuze te maken dat we dan die problematiek van alcohol en drugsverslaving, toenemend alcoholgebruik ook onder de jeugd dat we die niet in de grond aanpakken. Ik wijs erop bijvoorbeeld de cijfers die zijn verschenen over het grote aantal drugsverslaafden wat op dit moment de nederlandse gevangenis bevolkt. Ik denk dat dan ook als wij niet een visie ontwikkelen op alcohol en drugsverslaving en de daarmee samenhangende criminaliteit dat uitsluiten meer celruimte uitsluitend via die ingang dat dat symptoombestrijding is en niet het aanpakken van de oorzaak. En ik wil graag dat in een liberaal bestek en in ieder geval in een volgend verkiezingsprogramma daar een duidelijke liberale visie op wordt geformuleerd. Dank u wel.

Delvauz uit Zeist.

Met uw welnemen mijnheer de voorzitter bepaal ik mij vrij concreet tot drie punten uit de inleiding uit hoofdstuk 1 over de rol van de overheid. Er wordt allerleerst gesproken halverwege de rechterkolom van de eerste bladzij daarvan over de koppelingen als een uitvloeisel van de bemoeizucht van de overheid.

Maar bent u nou niet bezig als ik u goed versta met het eerste stuk dat we gehad hebben. Ik dacht het wel. Dat moet u echt niet doen hoor.

Dat moet ik aan uw oordeel conformeren voorzitter, want ik ben te laat gekomen.

Hebt u ook iets op te merken, dat is het stukkie Polak dat hebben we gedaan.

Ik zwijg dus voorzitter.

Vleet uit Son en Breughel.

Mevrouw van Leeuwen heeft het gehad over discriminatie en ik vraag me af of discriminatie uit de nederlandse wereld kan worden gebannen zolang artikel 23 uit de grondwet belangrijker genoemd wordt dan artikel 1.

Of anders gezegd als artikel 1 uit de grondwet niet staat voor artikel 23. Overigens vraag ik me af wat de situatie de positie van dat jongetje zou zijn geweest als hij met rechterlijke macht op het Memonides lyceum had mogen komen. Ik denk dat hij geen leven gehad zou hebben. En het laatste punt wat ik hierbij zou willen noemen dat is dat als er een gelijke behandeling komt dat nog niet betekent dat onderwijskrachten dan mogen indoctrineren. Dus ik denk dat zij hen niet zou mogen worden toegestaan om uiterlijke kenmerken van hun overtuiging of eenzijdige voorlichting te geven en die kenmerken natuurlijk te dragen.

XX

Ik heb nu pas in de gaten maar dat komt door al dat licht hier dat daarboven ook nog een microfoon is. Is er aan die kant soms ook nog een.

Hoort u mij.

Ja ik hoor u goed en moet nu eerlijk zijn en u het woord geven.

Dank u wel.

Mijn naam is Stigter.

Ik heb met bijzonder veel instemming geluisterd naar de woorden van van Leeuwen over individualisering. Zeker haar uitspraak dat individualisering niet betekent een ik-houding of een ik-maatschappij. Daarom ik heb met des te meer verwondering en teleurstelling in het rapport gelezen de uitspraak en ik vind dat dat het begrip individualisering verwart op bladzijde 10 waar gezegd wordt dat omzuijing en individualisering de binding van individuen aan groepen organisaties en instellingen zou verminderen. Destijds heeft de heer Brinkman een dergelijke uitspraken gedaan en ik heb dus het gevoel dat de liberalen hier wat op het christen democratische been hinken. Een ander voorbeeld in bladzijde 19 waar gezegd wordt dat de individualisering van de maatschappij nog verder zal doorzetten. Volgende zin er moet worden voorkomen dat hiermede dus die individualisering de jeugdsituatie nog verder verslechterd. Ik zou het bijzonder plezierig vinden als deze twee verwarrende zinnen die niets met de feitelijke individualisering te maken hebben herschreven of geschrapt zouden worden.

Dank u zeer.

Mijn naam is Zij uit Schiedam.

Ik heb me geergerd aan bladzijde 10 bovenaan over de jeugdwerkeloosheid en criminaliteit. Daar komt in voor of alle jongeren die werkeloos zijn crimineel zijn. Ik vind dat niet helemaal juist. Er zijn toch heel veel werkeloze jongeren die niet crimineel zijn. En in dit paragraaf vind ik dat toch niet erg goed uitkomen.

Daar komt het net uit of alle werkeloze jeugdigen crimineel zijn met drugs en drank. Ik ben het daar niet helemaal mee eens met deze paragraaf. Ik dank u.

Ik stel nu voor dat we nu eventjes van hier een rondje krijgen dan kunnen we weer verder zien, want u hebt zich toch bezondigd aan wat ik zou hopen dat u niet deed de boel door elkaar halen. Nou is dat niet eenvoudig om dat uit elkaar te houden dat is een van mijn kritieken op het rapport dat het de boel nogal wat door elkaar husselt. Ik geef eerst het woord aan mevrouw van Leeuwen, daarna aan de heer Groenveld.

Voorzitter ik zou eerst willen zeggen dat ik mij helemaal niet bezorgd voel zitten integendeel. Ik doe dat met veel plezier en ik kan de hele zaal overzien en ik zie heus niet zorgelijke gezichten aan de andere kant. Die sfeer moet ook niet gaan heersen hier. Wat ik bedoeld heb met mijn verhaal is om de aandacht voor de sociale grondrechten wat meer naar voren te halen dat is mijn bedoeling geweest. Ik heb niet bedoeld om de marktsektor hier weg te schrijven, want het is natuurlijk zo dat het voorkomen van afhankelijkheid van mensen gestimuleerd kan worden door een gezonde economie. Daardoor wordt weer werkgelegenheid gecreëerd. Daardoor zullen het aantal uitkeringen verminderen. Bestedingsruimte van de minima zal daardoor vergroot kunnen worden, maar ik heb gepleit voor een denken over de kansarmen en hun terechte plaats in deze samenleving geven en ook kijken naar de overheidsbemoeienis terzake en dan meer denken aan rechten van individu van de zorgplicht van de overheid. Dat is mijn bedoeling geweest.

De heer Groenveld nu behoefte aan een woord.

Ik wou met name even reageren op enkele woorden van de heer Bakhoven. De heer Bakhoven heeft gesteld dat de zorg voor de zwakke niet afhankelijk mag worden gesteld van de financiële economische situatie op een bepaald moment. Ik ben het daar ten dele mee eens maar het probleem waar we op dit moment voor staan is dat de zorg voor zwakke zoals we die op dit moment willen realiseren en op de wijze zoals we dat willen moeilijk financieerbaar is. En dat leidt tot bezuinigingsmaatregelen met name ook in de sfeer van de sociale zekerheid waar op korte termijn inderdaad de sociaal zwakkeren door in problemen komt. Maar doen we het niet dan leidt dat ertoe op lange termijn zeer zeker dat we alhoewel we die zorg voor die zwakkeren in ons vaandel blijven schrijven we minder kunnen doen voor die zwakkeren. Daarom is een materiele ondergrond bij datgene wat we ons immaterieel denken en mevrouw van Leeuwen heeft daar behartenswaardige dingen over gezegd daarvoor is die materiele ondergrond noodzakelijk.

Ik heb tevens de opmerking gemaakt dat wat de commissie schrijft over de noodzakelijke ombuigingen met het oog op een aanvaardbaar financieringstekort dat ik die noodzakelijke ombuigingen iets anders zie en dus dat ik wat meer ruimte zie voor die overheid om ook die zorg voor die zwakkeren nog waar te maken. Misschien dat mijnheer Kuipers zou kunnen reageren op mijn opmerkingen over het feit dat een financieringstekort van 2% en naar mijn idee een wel erge een nogal vergaande konsekwentie heeft voor de mate waarin de overheidsconsumptie moet teruggaan.

Professor Kuipers.

Ik denk voorzitter dat we die laatste vraag van de heer Groenveld even moeten laten rusten omdat die het economisch gedeelte nog niet aan de orde gesteld hebt. Waar ik toch een kleinsignaal wil geven zoals dit uit de richting van de commissie komt is dit. We zijn het erover eens dat het in Nederland geenszins aangaat om posities van zwakken aan te tasten wanneer dat niet nodig is. En het is heel gemakkelijk om te zeggen van de positie van de zwakken moet verbeteren of als de welvaart in de komende jaren weer gaat toenemen dan zal het er wel van degene die het geringste inkomen hebben zal moeten gaan toenemen. Dat is op zich niet in strijd met wat de commissie in bestek heeft neergeschreven. Wat wel een verschil van mening is denk ik in dat opzicht zal er zich toch wellicht zowel in betrekking tot mevrouw van Leeuwen als mijnheer van Bakhoven een verschil aftekenen is dat wij voor de komende jaren en we denken daarbij tot een groot aantal jaren in de jaren 90 niet de mogelijkheden zien gegeven de toestand waarin wij op dit moment starten om deze positie te verbeteren. Wat niet inhoudt dat de commissie van mening is dat we zomaar even koopkracht van de laagste groep inkomenstrekkers naar beneden moeten brengen en de problematiek is zodanig dat we bijvoorbeeld wat betreft het tekort van de overheid weer terug zijn in 1982 dat wij zitten in dit land met een ontstellend hoge collectieve lastendruk die veel hoger is dan gemiddeld in de ons omringende landen bestaat. Dat wij daardoor een zodanig concurrentienadeel ondervinden ten opzichte van die landen dat je niet mag verwachten dat je dan een groei creëert die noodzakelijk is om in de jaren 90 de zwaksten ook maar enig perspectief te bieden om wederom in een welvaart te gaan delen. Dat is een kant van de zaak dat is de financiële kant. Wat de andere kant van de zaak betreft is dit want daar zit een conceptie achter als we de mensen unmaar van voldoende middelen verzekeren dan zullen die mensen zelf wel zullen de mogelijkheden aangrijpen om verder te komen. En dat is niet de indruk die bij de commissie bestaat. De indruk die bij de commissie bestaat is deze dat je de mensen nu eenmaal ook zult moeten prikkelen om het zelf te doen. Dat de staat het niet kan doen, noch enige andere grote organisatie in Nederland is in staat om de problemen waarvoor wij staan op te lossen. De individuen zullen het moeten doen enige wat de staat moet doen is zodanige voorwaarde creëren dat

ook inderdaad die individuen de mogelijkheden die ze hebben aangrijpen. Dat individuen geprikkeld worden om zelf iets te gaan ondernemen. En wanneer de commissie dan opmerkt van het verschil tussen de minimale uitkeringen en het minimumloon zal moeten verbeteren dan zit daar achter eenvoudigweg de vaststelling dat toch voor niemand aantrekkelijk kan zijn om naar het werk te gaan een baan te aanvaarden daarvoor kosten te maken om dan hetzelfde inkomen binnen te krijgen dan wanneer men namelijk niet werkt. Tenslotte een opmerking.

Ik wou de heer Kuipers zeggen hij mag van mij nu wel ingaan op wat de heer Groenveld heeft gezegd want het is al door elkaar aan het lopen gegaan dan hebben we dat gehad. Vindt u dat goed.

U bent de baas.

Dank u.

Ik wou nog een opmerking maken-Bakhoven. Hij heeft al aangegrepen hoe hij het wilde doen en dat is namelijk door een inkomenspolitiek te voeren en dat betekent belasting- en premiedruk voor de hoge daarmee kun je uitkeringen verhogen, daarmee kun je een minimuminkomen verhogen en dan zorg je er maar voor dat je via een inkomenspolitiek ervoor zorgt dat dit niet wordt afgewenteld in de lonen. Nou verschillende kabinetten van verschillende signaturen hebben geprobeerd in de jaren 70 en het is niet gelukt en de commissie was niet bereid die weg op te gaan. Zag daarin geen mogelijkheden. Tenslotte het punt van Groenveld wat betreft het financieringstekort. Dat moet u niet fout lezen in deze zin dat wij gesteld hebben dat financieringstekort dat moet gewoon terug naar 2% punt uit. Nieuwe norm, het is helemaal geen norm. Wij hebben het afhankelijk gesteld van de economische ontwikkeling die in Nederland aan de gang is. Als je goed gelezen hebt ziet u daarin als spaargedrag van de mensen niet verandert en als inderdaad die hoge groei weten te bereiken wel dan zal het tekort van de overheid hoe het ook keert of wendt maar als u het niet terugbrengt ziet u het terug in het tekort van de lopende rekening van de betalingsbalans en als de overheid er dan niets aan doet dan zal het wel de president van de nederlandse bank zijn die zegt en nu is het uit en nu zullen we weer de tering naar de nering zetten. Daar zit wat betreft de Telderstichting een punt van meer fundamenteel verschil achter. De Telderstichting wil inde richting van die drie procent omdat men dat een leuk getal vindt om de investering op te zetten. De overheidsinvestering op te zetten. Wij zijn iets minder optimistisch over de aanpassingsmogelijkheden in de nederlandse economie en wij willen eigenlijk, wij staan een beleid voor dat het in de jaren 60 is gevoerd de u wel bekende Zijlstra norm.

Waarbij wordt gezet van de overheid zal zich moeten aanpassen wat het tekort betreft bij het baar overschot zoals dat bestaat in de particuliere sektor. Wij kunnen ons niet permitteren de sluitende gewone dienst en dat is het voorstel van de Telderstichting een sluitende gewone dienst omdat dat ook betekent overbesteding of onderbesteding en daar de toestanden kunnen gedurende vrij lange tijd bestaan en zullen hun weerslag vinden in de verhouding met betrekking tot het buitenland. Voorzitter hierbij laat ik het. Dank u.

Band 3.

Dan gaan we nu weer naar de zaal.

Mijnheer de voorzitter mijn naam is Stuart. Omdat ik spreek namens de VVD homowerkgroep zult u begrijpen dat mijn aandacht vooral gericht zal zijn op het onderwerp emancipatie. En dat begint al eigenlijk meteen in de inleiding en we hebben ons afgevraagd of je eigenlijk economische motieven mag gebruiken voor emancipatie. Ik dacht dat het motief voor emancipatie moet zijn de ontwikkeling en de ontplooiing van de menselijke persoonlijkheid. Wat ons opgevallen is is dat door het hele stuk eigenlijk de indruk gewekt wordt dat emancipatie alleen maar over vrouwen zou gaan hoewel hier en daar wel wat zijlijntjes worden uitgegooid is dat natuurlijk niet juist. Er zijn vele groepen die voor emancipatie in aanmerking komen. In paragraaf 9 begint het hoofdstuk met het memoreren dat de tweede kamerfractie de hoofddoelstelling van het emancipatiebeleidsplan heeft onderschreven. In die hoofddoelstelling staat op de 7e regel tussen haakjes waarin het sekseverschil nog in zo grote mate is geïnstitutionaliseerd. Wij stellen voor om dat te vervangen door waarin discriminatie op grond van gods levenswijze, overtuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht, seksuele geaardheid of burgerlijke staat nog in zo grote mate is geïnstitutionaliseerd. Even verder op dezelfde pagina op regel 15 rijzen bij ons een aantal vragen. Beschouwd de commissie het huwelijk nog steeds als hoeksteen van de samenleving. Is dat juist dat wij dat concluderen. In regel 26 wordt gezegd dat men geen premie moet zetten op welke vorm van samenleving dan ook en dat wordt dan direkt gevolgd door zover zijn wij in ons land nog niet. Is de conclusie juist dat de commissie op den duur naar een premieregeling toe wil.

Kunt u zoals dat tegenwoordig heet afronden.

Ik rond het af met het volgende mijnheer de voorzitter er wordt tenslotte nog opgevoerd een wet gelijke behandeling zonder daarbij te zeggen aan welke voorwaarde die wet zou moeten voldoen. Ik mag ze misschien even van onze optiek

In de eerste plaats een brede wet, dus een wet die zich houdt met alle zaken waarop gediscrimineerd kan worden. In de tweede plaats een wet die geen uitzonderingsbepalingen of ontsnappingsclausules kent en in de derde plaats een wet die aan de overheid en aan de rechter instrumenten in handen geeft om discriminatie hetzij straf hetzij civiel rechterlijk te vervolgen. We denk onder andere aan het beknotten of intrekken van subsidies en belastingvoorwaarden.

Dank u wel.

Huisman uit Rotterdam.

Ik wilde even ingaan op de woorden van mevrouw van Leeuwen. Ik vind namelijk dat ze wat bezorgheid over de pagina, paragraaf onderwijs uitte.

Onderwijs mevrouw. Komt u op het openbare onderwijs dan doet u mij een vreugde.

Ik kom uit het openbaar onderwijs en ik wil daar ook wel een pleidooi voor houden. Want ik ben namelijk voorzitter van de afdeling Rotterdam.

Ik vind dat mevrouw van Leeuwen, wat mevrouw van Leeuwen wat lichtvoetig over het minder nodig zijn van onderwijs in de jaren 90 gaat. We hebben juist als er ook de kranten worden gelezen gemerkt dat er weer wat meer kinderen geboren worden. In Rotterdam wordt er zelfs voor de jaren 90-96 17%.

Ik denk dat we daar toch wel rekening mee moeten houden en vooral onderwijs is toch een maatschappelijk en cultureel goed, erfgoed waar we goed voor moeten waken. En in Rotterdam zo'n grote stad waar veel culturele minderheden een goede woonplaats proberen te krijgen moet onderwijs vooral aan de basis de VVD een enorme zorg zijn. En vooral uit dit oogpunt meen ik dat over het basisonderwijs wel erg weinig geschreven is in deze nota en ook lichtvoetig er overheen wordt gestapt dat het nou direkt ook maar neutraal bijzonder onderwijs moet worden.

Thorbecke heeft namelijk als voorloper toch garant gestaan dat openbaar onderwijs een goede nationale zaak is. Dan wil ik nog eventjes op een paar contra dictio's in de nota wijzen. Op pagina 6 regel 43 wordt een pleidooi gehouden voor het voortbestaan van gymnasium, maar als we dan bij pagine 18 zien dat we bij het beroepsonderwijs al denken dat de wet op de basisvorming als aangenomen wordt verondersteld, dan heb ik daar mijn vrees over dat het gymnasium wel niet zo'n hecht voortbestaan is verzekerd. Hier wou ik het voorlopig bij laten.

Voorzitter ik heb nog geen reactie gekregen over mijn interventie over alcohol en drugs en in de tweede plaats wilde ik toch nog even terugkomen nu we langzamerhand overgaan naar het financieel economische gedeelte.

Daar zitten we al in.

De heer Groenveld heeft daarnet opgemerkt dat wat hem betreft ook gekozen zou kunnen worden voor een financieringstekortterugdringing van 3%. Waar het mij om ging is in de eerste interventie om nadrukkelijk aandacht te vragen dat keuzen moeten worden gemaakt. Wat is de hoofddoelstelling van de liberalen voor de jaren 90. Is dat omwille van het bevorderen van werkgelegenheid het verder terugdringen van het financieringstekort of vinden wij een aantal andere doelen ~~zoals~~ zoals het versterken van de rechtsorde ook zo belangrijk dat we daar extra financiële middelen voor willen vrijmaken en eventueel verminderd terugdringen van het financieringstekort accepteren. Dat is een principiële vraag en niet een vraag alleen over de hoogte van het percentage.

In welke richting wilt U. Kan ik nu eerst wat antwoorden laten geven of sluit u aan bij vorige.

Mijn naam is Michiels.

Als u begonnen was met na elk afzonderlijk onderdeel zoals u dat eerst had aangekondigd

Dat was mijn bedoeling

de discussie te laten gaan en niet van deel 2 op deel 3 was overgesprongen terwijl u zag dat er mensen waren die iets te melden hadden dan zou u nu niet geconfronteer

nou zegt u dan waar wilt u over spreken. Nee want het is al mis er zijn al mensen over het laatste deel aan het woord geweest.

Dan nu terug naar deel 2 en dan wel naar onderwijs. Onderwijs, jeugdbeleid en emancipatie. Drie dingen die met elkaar te maken hebben. En ik begin met het voorlezen uit twee zaken uit het liberaal bestek die mij zeer interesseren. Onderwijs en dat is in eerste instantie onder hoofdstuk 7 onderwijs en dan 7.1 zin 5 tot en met 10 dat onderwijs is het middel bij uitstek om de mens als individu en als sociaal en cultureel wezen in staat te stellen zich overeenkomstig zijn mogelijkheden en interesses te ontplooiën en zelfstandig de richting van zijn leven te bepalen. Het onderwijsbeleid dient daarom gericht te zijn op het scheppen van gelijkwaardige mogelijkheden voor iedereen. Vervolgens zie ik bij het jeugdbeleid, waar ik heel blij mee ben, daar staat op bij zin 35 dat de school het kind duidelijkheid zal moeten bieden waaraan het zekerheden kan ontlenen.

Het bijbrengen van normbesef kan ook als een taak van de school worden gezien. Hoe valt dit te rijmen met het zogenaamde onderwijsplan dat de gelukzalige naam basisvorming heeft meegekregen waarin op 2 niveaus zal worden lesgegeven voor grotere klassen in grotere scholen dan we op dit moment hebben.

In die grote scholen geef je wat normbesef aan kinderen meer dat je in anonimiteit je kunt onttrekken van elke verantwoordelijkheid. En op die manier verder kunt profiteren van een samenleving. Vervolgens mis ik bij emancipatie de rol van het onderwijs. Het mag duidelijk zijn dat wanneer de school ertoe bijdraagt dat normen en waarden worden overgenomen als de school als opvoedingsinstituut dient dan zullen daarin ook vrouwen, etnische minderheden en homo seksuelen terug te vinden moeten zijn en niet alleen maar in maatschappijleer lessen of iets dergelijks maar als gelijkwaardige representanten van ons maatschappelijk bestel en dus ook in het standaard lesmateriaal zoals daar zijn taal en idioommethodes waarin op dit moment alleen maar grotendeels gediensstige vrouwen en verder 75% van de handelende mannen blank zijn en heteroseksueel en dat geldt evenzeer voor de jongetjes die deel uitmaken van die 75%.

De heer Geurtsen heeft bij zijn begintoespraak gesteld dat deel 2 alleen maar gaat over het liberaal bestek van de jaren 90. Ik kan dit liberaal bestek van de jaren 90 echter niet loskoppelen van een wet gelijke behandeling zoals die op dit moment bij de Raad van State is waarvan artikel 1 luidt dat het verbod van discriminatie in deze wet betreft onderscheid dat niet kan worden gerechtvaardigd door de in deze wet genoemde uitzonderingsgronden. Kortom je mag niet discrimineren behalve wanneer het wel mag en dan vervolgens in artikel 7 aan het confessionele onderwijs de mogelijkheid biedt om naar hartelust te discrimineren waar het homo seksuele zich ontplooiende jongeren aangaat die daarmee de prachtige liberale stelregels die in de eerste zinnen van hoofdstuk 7 zonet door mij geciteerd zijn ongedaan gemaakt wordt. Ik denk niet dat dit liberaal is. Mijn dank voor uw geduld.

Mijnheer de voorzitter hierboven graag als het mag.

Ja maar ik wou nou even van hier een paar antwoorden zien los te peuteren en daarbij wou ik zelf de vraag ook op tafel leggen of het echt nodig is om het openbaar onderwijs af te schaffen. Ik vraag het maar. Misschien wil iemand daar antwoord op geven.

Mevrouw van Leeuwen heeft nu het woord.

Voorzitter ik heb straks in de eerste termijn beantwoording geen antwoord gegeven op de vragen die in de richting wet gelijke behandeling gingen en ik heb dat niet gedaan omdat ik tot mijn taak rekende om over het beleid in de jaren 90 te praten. En het zou heel slecht zijn wanneer de wet gelijke behandeling daar

nog onderwerp van discussie zou moeten zijn want die zou dit jaar, die had al lang tot stand moeten zijn gekomen, maar dit jaar moet die er zeker komen. Dus vandaar dat ik dat buiten beschouwing heb gelaten. En datzelfde geldt voor het onderwerp basisvorming. Ik denk dat u zich daar rechtstreeks tot de kamer moet wenden, want ook dat wetsontwerp ligt er en ik ben met mevrouw uit Rotterdam die zei gymnasium moet blijven ben ik eens dat dat zo moet zijn. Maar ik heb de indruk dat in het huidige wetsontwerp althans het moet binnen die 20% vrije ruimte gevonden worden dat daar een redelijk overeind blijven van het gymnasium uit kan volgen. Kortom ik heb het niet tot mijn taak gerekend om die twee actuele politieke zaken om die nog te rekenen tot de ontwikkelingen in de jaren 90 want dan moet het al lang gebeurd zijn. Ik vind ten aanzien van de opmerkingen uit Rotterdam over het onderwijs. Ik denk dat de vraag naar regulieren onderwijsvoorzieningen in de jaren 90 zullen afnemen maar dat daar tegeover de vraag zal staan ik heb dat in mijn verhaal ook gezegd de her- om- en bijscholing in de volwasseneducatie en dat gebeurt toch op een andere manier dan de reguliere onderwijsvoorziening en ook gepaard gaande met andere kosten. Ik denk dat daar nog wel wat ruimte in zit. Dat er minder kinderen worden geboren dat is iets van in tweede of derde decimaal achter de komma. Dat is niet van grote invloed op het beleid. Ten aanzien van de opmerkingen over emancipatie. Als waar zou zijn wat mijnheer ik ben zijn naam kwijt zei over wat er zou staan over de hoeksteen van de samenleving dan had ik daar ongetwijfeld iets over gezegd omdat het nou juist niet staat. Er staat namelijk dat en dat is het woordje premie dat de overheid geen premie mag stellen op welke leefvorm dan ook. Dat wil zeggen dat de overheid mensen die in een huwelijksverband met elkaar leven niet mag bevoordelen boven anderen. En ik vind het uitgangspunt wat hier staat uitstekend en ik vind ook dat er naar gehandeld moet worden.

Dan is nu het woord aan professor Rosentahl.

Voorzitter een enkele opmerking ter toelichting op de vraag die is, op de passage in het liberaal bestek over de wenselijkheid die de commissie ziet om het openbaar onderwijs te herorienteren in de richting van bijzonder neutraal onderwijs. Mijnheer de voorzitter daarbij heeft de co-missie de volgende redenering gevolgd. Momenteel hebben we openbaar onderwijs en bijzonder onderwijs. Zowel in het lager onderwijs als in het voortgezet onderwijs. Ook in het hoger onderwijs in feite en de commissie constateert dat wat dat betreft het goed zou zijn wanneer het openbaar onderwijs richting bijzonder neutraal onderwijs zou gaan. Elk misverstand als zou dat betekenen dat sommige opinies orientaties en dergelijke die in de samenleving kunnen bestaan over de inrichting van het onderwijs en over de taken die het onderwijs zou moeten hebben dat die daarmee

onder druk zouden komen te staan. Dat misverstand dat moet weg. Zo is het niet bedoeld. We weten allemaal dat ook ten aanzien van het bijzonder onderwijs vandaag de dag de overheid via wetgeving en regelgeving tal van condities stelt die de essentiële elementen van het onderwijs zoals de commissie die ook ziet garandeert. Wat dat betreft betekent een ontwikkeling in de richt van bijzonder neutraal onderwijs bepaald niet dat daarmee ook voor het onderwijs een pure vrijheid, blijheid situatie zou ontstaan. Het betekent een enkel dat er wat dat betreft de verschillende orientaties die mensen kunnen hebben ten aanzien van de functie van het onderwijs dat die naar gelijkwaardigheid tot hun recht zouden kunnen komen.

Nu de heer Geurtsen.

Voorzitter ik heb een paar puntjes genoteerd. Tot mijn verrassing zijn wij geattaqueerd over het feit dat wij te weinig aandacht aan het openbaar vervoer zouden besteden en dat we te weinig doen aan het tegengaan van het privé vervoer. Ik had verwacht ergens anders op aangevallen te worden namelijk op de zin op pagina 29 waar staat dat het woon-werkvervoer niet meer fiscaal aftrekbaar moet zijn, verhuiskosten daarentegen wel. Dat treft de privé autogebruikers in de portemonnaie en de aanval daarop had ik eerder verwacht dan het feit dat wij juist hierdoor dat wij te weinig aandacht zouden besteden aan het openbaar vervoer. Vervangen van privé door openbaar. Terwijl denk ik uit de passage die u kunt lezen op pagina 29 het tegendeel het geval is. Als wij de indruk gewekt zouden hebben dat langdurig werkeloze jongeren per definitie crimineel zijn dan hebben wij een verkeerd woordgebruik gehanteerd. Wij hebben geschreven een bron van bijzondere zorg zijn ook in dat verband langdurig werkeloze jongeren, niet DE langdurig werkloze jongeren maar langdurig werkloze jongeren. En het is onmiskenbaar dat er ook in die categorie criminaliteit aan de gang is. Alcohol- en drugsverslaving hebben wij niet uitvoerig behandeld. Ik heb mij in de inleiding al geexcuseerd dat we lang niet alles gedaan hebben. Vestig er wel de aandacht op dat op diezelfde pagina staat dat de toename van het gebruik van alcohol en drugs in het bijzonder onder jongeren blijkt een belangrijke criminogene faktor te zijn. Het is de zin de sleutelzin waarmee de commissie de aandacht heeft willen vragen van de commissie die straks het verkiezingsprogramma moet opstellen voor de belangrijke problemen die daar een rol spelen. Ik kan u verzekeren dat toen ik het hoofdstuk gezondheidszorg schreef en daar het niet had over alcohol en drugs niet te maken had met het feit dat ik daarbij ongeveer aan het kettingroken was.

Mijnheer de voorzitter ik dank u wel.

Zoals wij hier zitten hebben we allemaal onderwijs genoten. De een wat meer en de

ander wat beter. We zeggen vaak kennis maakt macht en dat wij daar als VVD naar willen streven dat in Nederland goed onderwijs wordt gegeven dat doet me deugd dat dat in het bestek staat. Maar om met de woorden van de heer Vonhoff te spreken er zitten tegenstrijdigheden in. Aan de ene kant zeggen we dat we voor het particulier initiatief zijn. Dat spreekt zich niet tegen in het feit dat dat ook in de onderwijsparagraaf wel degelijk aanwezig is. Maar zoals hier nu gesproken werd over het openbaar onderwijs dan mis ik namelijk onze oude-voorzitster Haya van Someren niet alleen om die reden maar dat die in het eerste onderwijscongres gezegd heeft per definitie zijn namelijk leden van de VVD die het particulier initiatief voorstaan voor het algemeen bijzonder onderwijs. Ik zeg juist algemeen bijzonder onderwijs omdat dit de benaming is die al reeds 15 jaar geldig is voor wat in het bestek staat voor het bijzonder neutraal onderwijs. Hoewel dat niet eens de oude benaming is. Dat was namelijk neutraal bijzonder onderwijs. Wat is nou zo bijzonder aan het neutrale. Neutraal is neutraal. Wordt dat bijzonder dan zie ik dat niet. Het enige wat ik hiermee wil zeggen is dat het mij bijzonder deugd doet dat juist de VVD zegt dat niet per definitie de overheid dus moet zorgen dat er goed onderwijs is. Als wij als particuliere initiatiefnemers het nalaten dat in Nederland op welke plek dan ook het onderwijs niet wordt gegeven dan vind ik dat de overheid dit tot zijn taak moet rekenen. Met andere woorden de meeste van ons hebben de kinderen op het algemeen bijzonder onderwijs gedaan dat de wethouders met de stichting, met de inrichting juist vaak onze VVD-wethouders tegenstander zijn van het formeren van algemeen bijzonder onderwijs in tegenstelling vaak tot wethouders van de PvdA. Dit tot zover. Dan heb ik nog een andere opmerking ten aanzien van het onderwijs u al mee te geven. Er is een hoofdstuk onderwijs maar er is wetenschap en technologie. Ik denk dat die drie delen beter tot een paragraaf geformeerd kunnen worden. En ik wil best meehelpen om daar een aanzet aan te geven. Dank u wel. Mijn naam was Edel uit Maartensdijk. Dank u.

Mevrouw in het blauw.

Mevrouw Meulemans.

het heeft me bijzonder deugd gedaan dat in het liberaal bestek vrij veel aandacht is gegeven aan kunst en cultuur. Ik vind toch dat er wat eenzijdig aandacht is en de nadruk is gelegd op de individuele ontplooiing en met name in de richting van vrije tijdsbesteding. Ik mis de erkenning zo u wilt de onderkenning van het belang van de kunsten en dan bedoel ik.....

Ik ben mevrouw van Vlissingen uit Amersfoort. Ik ben ook lid van de organisatie vrouwen in de VVD. Behalve natuurlijk lid van de VVD maar vanuit die beide vormen van betrokkenheid zou ik toch een aandacht willen vragen voor het belang dat een algemeen belang is, een algemeen politiek belang. En zeker een liberaal belang als liberalen zeggen kijk wij zullen graag die individuele ontplooiing bevorderen dan geloof ik eigenlijk dat ik het daar graag mee eens bent. Maar als ik dan concreet gesproken bladzijde 19 opslaat de allerlaatste alinea hoofdstuk 8 jeugdbeleid waar gepleit wordt voor het keuzes maken in verantwoordelijkheid dan de bladzij omslaat naar het hoofdstuk emancipatie en daar zie dat het eigenlijk een kwestie is geworden van het financieel economisch belang een wat groter gewicht te geven dan het belang van het ouderschap teneinde kinderen in de liberalistische traditie groot te brengen zodat ze in staat zullen zijn om in volle verantwoordelijkheid vanuit een innerlijke vrijheid en ingebondenheid hun keuze maatschappelijk te maken als volwassen mensen. Die groei naar volwassenheid is geen kwestie van verzorging. Verzorging waar ook niks tegenover staat. Daar staat onderaan het ouderschapsverlof zal in beginsel gegeven worden zonder doorbetaling van het salaris. Worden dure kinderen, die zijn voor de ouders duus. Het investeren van de samenleving die vraag heb ik hier voor u hoe staat het eigenlijk met onze bereidheid als liberalen om die de volgende generatie immaterieel subjectief te investeren. In de zin van het bieden van de voorwaarden tot de keuzevrijheid van de betrokken ouders om zonder daad financieel voor te moeten boeten en te kunnen investeren in de groei naar volwassenheid waar ontplooiing een deel van is met een groei naar volwassenheid van de kinderen, het recht van de kinderen op die zorg die toewijding aan die investering. Ik dank u wel mijnheer de voorzitter.

Bakker is de naam.

Mijnheer de voorzitter liberalen die hebben vertrouwen in mensen, Van dat vertrouwen zie ik bij de commissie weinig terug. Er wordt gepleit voor zwaardere straffen en restrictief toelatingsbeleid. Kennelijk heeft men weinig vertrouwen in die mensen. Het hele rapport is ideologisch niet goed gefundeerd vind ik. Er is teveel vanuit de economische hoek gekeken. Er wordt voortdurend om meer vrijheid geroepen maar al die punten waarvoor gepleit wordt die blijken precies samen te vallen met die punten waardoor het financieringstekort omlaag gaat. Kijken we bijvoorbeeld naar een punt ik citeer op bladzijde 17 daar wordt een keer een voorbeeld genoemd ik citeer de vraag rijst niettemin of de analoge toepassing van dit vrijheidsbegrip op het voortgezet en hoger onderwijs niet ter discussie moet komen. De als gevolg daarvan ontstane verzuiling vormt namelijk een zekere belemmering van schaalvergroting en de daarvoor noodzakelijke fusies.

Kennelijk is vrijheid niet zo belangrijk als het wel geld kost. Daarnaast vind ik het ook weer een iets te gemakkelijke manier tegen het hele sociale zekerheidsstelsel wordt aangetrapt. Dat de collectieve lasten in Nederland hoog zijn is niet de oorzaak van de crisis maar een gevolg. Als je in een paar jaar tijd van 200 naar 800 duizend werkelozen stijgt dan moet je wel beroerd lage werkeloosheidsuitkeringen hebben willen die collectieve lasten dan niet ontzettend stijgen. En we moeten ons ook niet blind staren op het buitenland dat daar de collectieve lasten lager zijn. Kijk eens naar Engeland. Engeland daar zijn de collectieve lasten lager, Engeland heeft lagere uitkeringen. U moet eens wat krantenartikelen lezen over hoe verpauperd de binnensteden van Engeland zijn. Ik denk dat nauwelijks een voorbeeld is voor Nederland. Ik vind als collectieve lasten omlaag moeten dat vind ik een uitstekende zaak maar niet alleen op economische gronden. Als het economisch niet nodig zou zijn dan was ik er nog voor omdat ik vind dat burgers dingen zelf kunnen dat dat de overheid dat niet steeds hoeft te doen. Maar dat moet dan niet op economische gronden gemotiveerd worden. Dat moet op liberale gronden gemotiveerd worden. Dank u wel.

Dan nu een laatste professor Kuipers.

Wat het vertrouwen van de heer Bakker betreft in de mensheid ik denk dat er niet zo grote verschillen bestaan met zoals die door de commissie zijn geformuleerd. We hebben de konsekwentie getrokken uit het feit dat het toch duidelijk is dat eenieder er in de eerste plaats op uit is om zijn eigen omgeving om die zo goed mogelijk te behartigen en we hebben daarbij tevens de konsekwentie getrokken van we moeten wel een werkzame samenleving houden. Nou wat dat dan betreft dat wij zeggen van migrantenbeleid en wat vluchtelingen toelaten betreft zullen wij toch grenzen moeten stellen ik denk dat dat duidelijk is. Om sociale redenen, economische redenen, maatschappelijk de ruimtelijke ordeningsredenen. Nederland is een buitengewoon vol land. Maar ook het feit dat het nu eenmaal niet kan om de hele wereld in dit land toe te laten. Er zijn grenzen, er zijn altijd grenzen. En er zullen grenzen geteld moeten worden die moeten in acht genomen worden en op het moment dat er men er opstoot dan komt dat hard aan. Maar dat is nu eenmaal een van die zaken die onvermijdelijk is en als dat op handelen betreft op economisch gebied dat is niet een zaak van volledige vrijheid. Ook daar zijn grenzen. Je hebt een bepaald inkomen, je kunt niet meer uitgeven dan het inkomen groot is. Wat de nederlandse samenleving in zijn totaliteit betreft ook deze nederlandse samenleving kan niet meer uitgeven. Dus dat idee dat geformuleerd is van aan de ene kant veel vertrouwen in de mensen om de problemen zelf op te lossen.

Aan de andere kant duidelijk dat vertrouwen ~~als een~~ niet grenzen opwerpend voor mensen. Ik denk dat die tegenstelling niet bestaat. Tenslotte zijn we het denk ik eens wat het uitgangspunt betreft en dat is ook het meest principiele punt in dit hele rapport denk ik van inessentie zullen de problemen opgelost moeten worden door de mensen zelf. Dat staat het niet kan dat de overheid het niet kan en dat we wat dat betreft lesgeld hebben betaald in de afgelopen anderhalve deceninia die achter ons ligt. Dat dit dan betekent dat we ook eens kijken naar het buitenland ik denk dat dit onvermijdelijk is. Je hoeft niet alleen naar Engeland te kijken, je kunt ook naar Duitsland kijken en je zult toch als nederlandse samenleving wanneer, zeker wanneer de interne markt in de komende jaren tot ontwikkeling gaat komen kun je je niet gaan opstellen als ware het dat je op een geïsoleerd eiland zit. Je zult met de omgeving rekening moeten houden en je derhalve daaraan ook moeten aanpassen en het gevolg is dat je ook wat betreft het economisch beleid je wat dat betreft daarop moet richten. Dat was het.

Ik zou hiermee deze discussiemiddag willen beëindigen. Er is veel gezegd. De commissie kan zich verheugen in de sympathie van een aantal. Misschien verheugt de commissie zich ook in de kritiek van een aantal andere. We zullen zien hoe dat verder gaat, maar in ieder geval lijkt het me toe dat het symposium in die zin gelsaagd is dat daar een begin van de discussie in het hele land is gemaakt en dat die discussie wat gemakkelijker hier op gang zal blijven. Ik ben de zaal erkentelijk voor het feit dat u mij het leven niet moeilijker heeft gemaakt dan u hebt gedaan. Het is allemaal heel aardig verlopen. Een ding is inderdaad gebeurd wat ik vreesde. De onderwerpen zijn nogal door mekaar gaan lopen, maar eerlijk gezegd dat was ook gegeven de structuur van dit stuk bijna niet meer te vermijden. Ik dank het forum voor mij rechter en u linker zijde en ik sluit hiermee deze discussiemiddag.

Geef het woord aan de heer Ditmar.

Ja ik zal dat zachthandig doen voorzitter. Dames en heren ik denk dat de verdraagzaamheid van nu af aan wel extra in ons vaandel moet staan, want u zit al met veel in de zaal als u buiten komt in de wandelgangen zult u zien dat het daar even druk is. Ik wou daarom even proberen wat spelregels met u af te spreken. Direkt om 5 uur is er vooral richting persbalie is er hier recht aan het einde van de wandelgangen is er een persconferentie van de Telderstichting waarbij de heer Voorhoeve zijn rapport aan de heer Groenveld het rapport over de filosofische grondslagen van het liberalisme aan de heer Voorhoeve zal aanbieden.

Die zal ongeveer duren tot half zes-kwart voor zes. De bars blijven in de wandelgangen open tot half zes. Daarna gaan we u verzoeken om echt ook de wandelgangen te verlaten want dan moeten we voorbereidingen voor vanavond treffen, want u zult vanavond met nog vele honderden mensen hier moeten verkeren en dat vereist gewoon nog wat organisatorische aanpassingen. Ik zou u nu willen vragen om zo spoedig mogelijk de zaal te ontruimen zodat we hier vast aan de gang gaan. Inderdaad uw medewerking om na sluiting van de bars om half zes dus ook de wandelgangen te verlaten. Om half 7 gaat de registratie open voor de avondcessie. Ik dank u wel.

Ik denk dames en heren dit is fantastisch van daag geweldig, ongelooflijk. Ruim 1500 mensen een groot gedeelte zal moeten staan. Men zit in de gangen wie had dat kunnen denken dat we zo ons 40jarig bestaan zouden gaan vieren. En vanmiddag meer dan 750 mensen zomaar op een symposium over liberaal bestek. 750 mensen hier om daar over te praten. Van heinde en ver bent u gekomen op eigen kracht of in groepen. Jonge leden maar ook veteranen van het allereerste uur. En dat dan bovendien op een wijze die duidelijk aantoonst dat de VVD springlevend is. Vol energie en vol enthousiasme. Gaarne heet ik u allen welkom gij leden van de VVD, ere-leden, bewindslieden, kamerleden, bestuurderen, maar bovenal diegenen die zich vrijwillig steeds met grote energie dagelijks aan onze VVD wijden. Maar niet alleen hen heet ik welkom, want het is bemoedigend om te zien hoe velen buiten de VVD ook de moeite hebben genomen om hier vandaag bij ons te zijn. Teveel om op te noemen. Ik wil mij beperken tot die mensen die meer uit de politieke sfeer komen. Een bijzonder groot genoegen dat de voorzitter van de eerste kamer der Staten Generaal de heer Steenkamp in ons midden is. Het is evenzeer een groot genoegen dat collega voorzitters van andere partijen hier zijn. Mevrouw Sint van de Partij van de Arbeid. Mijnheer van Velzen van het Cda. De heer Bouwmeester van de RPF. En ook de afgevaardigden van andere partijen D66, de heer Hermans en Kok. En de heer Blokland van het GPV. Maar bovenal zijn wij verheugd dat ook van buitenlandse liberale partijen afgevaardigden aanwezig zijn. Mevrouw Nijts-Uyttenbroek van de PVV. En heren van der Meij en Kielchens van de FDP. En tot slot voorzitter en leden van bestuur van belangrijke maatschappelijke organisaties. En u allen heet ik hartelijk welkom. Uw aanwezigheid hier wordt door ons op hoge prijs gesteld. Dames en heren 24 januari 1948. De VVD was een feit en 40 jaren van een veel bewogen bestaan zouden volgen. Met vele, vele hoogtepunten, maar ook dieptepunten.

Een gestage groei van een klein partijtje naar de positie van derde partij in het politieke krachtenveld. Een periode waarin haar beginselen steeds duidelijker gehoor vonden bij de nederlandse kiezer. Een periode ook waarin zij het dragen van regeringsverantwoordelijkheid niets schuwde. Ook als dat inhield het nemen van onaangename maar noodzakelijke maatregelen. En dat dragen van die verantwoordelijkheid zullen wij nimmer schuwen. Ook als dat betekent dat wij tijdelijk uiteraard weleens wat aan kiezersgunst verliezen. De VVD de steeds de problemen tegemoet getreden op haar eigen wijze. Of dat nu betrof de periode van herstel van de jaren 50, de consolidatie daarvan in het begin van de jaren 60, gevolgd door protest. De verwarring en teleurstelling de jaren eind 60- begin 70. De economische teruggang in de jaren 70 en ook nog met de problemen van de 80er jaren. Wij sluiten nimmer de ogen voor de werkelijkheid, maar wij geven ons ook niet over aan sombere toekomstverwachtingen. Wij hebben vertrouwen in een kansrijke toekomst omdat wij vertrouwen hebben in de zelfstandige kracht van mensen. Maar laat ik nog even met u teruggaan naar die jaren zo vlak na de 2e wereld oorlog. Na de oorlog zoals mensen van mijn generatie zeggen. In die 5 donkere oorlogsjaren maakten wij kennis met armoe, maar vooral met onderdrukking. Met beknopping van de vrijheid, met ontkenning van menselijke waarde, met afschuwelijke vormen van racisme. De jaren na de oorlog war er veel te doen. Herstel van de vrije maatschappij. Opbouw van alles wat vernietigd was. Het herstel van de parlementaire democratie, de opbouw van Europa, het weerstaan van nieuwe bedreigingen van de wereldvrede. Er was zoveel te doen. De handen moesten uit de mouwen. En dan wij hadden nog geen weet van milieuverontreiniging. Van verkeerscongesties, van de informatiemaatschappij, genetische manipulatie en daarbij bedoel ik dan de moderne technieken die in de gezondheidszorg tot heil van de mensen kan worden toegepast. Het was de tijd dat radio drie nog niet bestond.

In het politieke krachtenveld van na de oorlog was de vrijzinnig democratische bond verdwenen. Velen waaronder Oud waren overgestapt naar de partij van de arbeid.

In liberale staatspartij was opgevolgd door de partij van de vrijheid al distancieerde vele in die partij zich van de voorgangster. Oud raakte snel teleurgesteld in de partij van de arbeid. Hij kon zich niet vinden in het klimaat en de cultuur van die partij, maar bovenal verzette hij zich toen reeds tegen de gedachte van wat wij nu een maakbare samenleving voelen. We zijn opgeroepen om te komen tot een nieuwe vooruitstrevende partij vond gehoor en het resultaat was het opheffen van de partij van de vrijheid en de oprichting van de volkspartij voor vrijheid en democratie. Heel uitdrukkelijk volkspartij. Omdat wij immers de belangen van alle maatschappelijke groeperingen behartigen. En dat doen wij nog steeds en wij zijn daatr trots op ongeacht al datgene wat Stikker en Oud vanuit hun respectieve visies hebben betekend is dat misschien nog wel het allerbelangrijkste wat zij tot stand hebben gebracht.

Een huis voor alle liberalen. Waar het tot dan toe steeds sprake was van een verdeeld huis. Een huis waarin alle liberalen zich thuis voelen. Waar verschillen van mening kunnen heersen die gerespecteerd worden. En waarover gediscussieerd wordt om zo tot een gemeenschappelijk standpunt te komen. En dat is nog steeds zo ondanks rimpelingen die zich ook in het recente verleden voordeden. Het is een huis dat nog immer rust op drie fundamenten. Neergezet door Stikker. Vrijheid verantwoordelijkheid en sociale rechtvaardigheid. Later aangevuld met verdraagzaamheid en gelijkwaardigheid. Het zijn de leidende beginselen geworden die het doen en laten van de VVD zouden gaan beheersen. Die onder steeds wisselende omstandigheden onze koers bepalen en dat nog steeds doen. En vanuit die optiek biedt de VVD een politiek onderdak los van levensbeschouwing aan al diegene die de individuele ontplooiingsmogelijkheden stellen boven het collectivistische verlangens en dat niet alleen doen voor zichzelf maar voor eenieder in onze samenleving. Oud zei het zo. Wij zeggen dat het individu in de maatschappij in de eerste plaats komt, maar dat het in laatste instantie altijd gaat om de mens. Ik wil er aanstonds aan toevoegen dat het recht om te streven naar persoonlijke vrijheid niet op zichzelf kan staan. Dit recht brengt de plicht mee om ervoor te zorgen dat al diegene die al deze vrijheid thans nog niet bezitten deze kunnen verkrijgen. En ik doel hierbij niet uitsluitend op onderdrukten van dictatoriale regimes of mensen uit landen waar vrijheid van meningsuiting niet bestaat. Nee ik heb vooral die mensen op het oog voor wie de materiele en sociale omstandigheden het onmogelijk maakt dat zij zich waardig vrij voelen. Die mensen die zich in onze maatschappij in hun dagelijks leven bedreigd voelen. De ware vrijheid luistert naar de wetten zei Thorbecke en ik zeg daarbij juist ook naar wetten van verantwoordelijkheid en sociale rechtvaardigheid. Dat is onze verantwoorde vrijheid. Voorwaarde scheppen opdat eenieder zich waardig vrij kan voelen. Voortdurende bezinning om de uitwerking en toepassing van beginselen is essentieel voor een politieke partij. Omdat die beginselen een richtsnoer zijn voor onze politieke daden. Wij werkten mee aan de opbouw van de verzorgingsstaat, maar constateerden eerder dan anderen de negatieve gevolgen van het tever doorvoeren daarvan. De financiële consequenties, de ontstane regelgeving en bureaucratisering die een potentieel gevaar opleveren voor onze democratische verworvenheden. het creëren van afhankelijkheidsgevoelens waar ze niet benodigd zijn. Het ontstaan van een mentaliteit die alle problemen bij de overheid deponeren maar eigen inzicht en initiatief naar de achtergrond werden gedwongen. Het was Koos Rietkerk die dit nu 10 jaar geleden duidelijk verwoordde met de tijdsgeest als symbool van een immer veranderende samenleving. En de plicht van politieke partijen om hun inzichten voortdurend te toetsen aan die samenleving om de problemen van de toekomst in te zien en oplossingen te formuleren.

De VVD is een toekomstgerichte partij. Zij is niet tevreden met het bereikte en streeft voortdurend verbetering na. Zij presenteert geen onbereikbaar ideaalbeeld geen utopie, maar tracht de samenleving te beïnvloeden naar eigen inzichten. Aan het einde van deze regeerperiode liggen de jaren 90. Door sommige verwachtingsvol tegemoet getreden. Door andere gevreesd wegens de grote veranderingen die zich in de maatschappij zullen voltrekken. Wij zien het als onze taak aan die maatschappij vorm te geven. Door de ontwikkeling van de zelfstandige kracht van mensen hun vrees weg te nemen dat zij hulpeloos die ontwikkeling zouden moeten afwachten. Zoals in liberaal bestek verwoord staat kan dat bereikt worden door het bieden van kansen aan eenieder die daarvan gebruik wil maken. Kansen om mee te werken, om mee te praten en mee te beslissen in een maatschappij die werkelijk rechtvaardig is. Zelfdenkende kritische mensen die met hart en ziel inhoud willen geven aan menselijke waardigheden. En u zult het mij niet euvel duiden dames en heren dat ik in dit verband nog een enkel woord over het liberaal bestek wil zeggen. Het is een discussiestuk voor de leden. Met dit stuk in de hand praten zij met elkaar over de toekomst. Het past daarbij niet aan hoofdbestuur en aan fracties om zich in het openbaar over de inhoud uit te laten. Dit bevreemde velen, maar zo werkt dat nu wel bij ons. Instemming of afkeuring hieruit afleiden is bezijden de werkelijkheid. En vanmiddag is weer duidelijk gebleken hoe waardevol het kan zijn een discussie zonder sturing van bovenaf te hebben. En daarom zeg ik dan tot de leden het woord is thans aan u. De commentaren zijn boeiend en laat u zich in uw eigen discussie daardoor niet afleiden. En het feit dat zo'n discussie als vanmiddag kan plaats vinden toont aan dat de VVD sterk is, dat de VVD dat aankan. Dat is de sterkte van de VVD. Dames en heren tot slot wat moet ik u, wat moet ik de partij toewensen op zo'n 40 jarig feest als dit. Uiteraard nog 40 jaar ja zeker. Maar er is meer. Ik heb het al vaker gezegd, Ik heb al vaker gezegd dat Haya van Someren ons voor hield dat liberalisme iets is om je leven lang voor te vechten en ik wil eraan toevoegen om in te geloven. Uw aanwezigheid hier bewijst hoezeer u het met haar woorden eens bent. De partij bezit het elan en het enthousiasme en de overtuiging om de eigen beginselen waar te maken. Nu en in de toekomst.

Dames en heren wij gaan nu weer luisteren naar

Dames en heren terwijl u op uw consumptie wacht zal ik maar vast beginnen. Partijgenoten, vrienden van de VVD een grote oude vrijheidsboom staat midden op het plein van onze westeuropese beschaving. Lang geleden ten tijde van de verlichting is die daar geplant. Sindsdien is er veel op dat drukke plein gebeurd. Oorlog, vervolging maar ook vrede en vrijheid. Die liberale boom heeft al dat gewoel doorstaan en is steeds groter gegroeid.

Al heel lang zit er een sterke nederlandse tak aan. En die zijn wij. Ik houd van oude bomen, kan lang naar hun stam kijken. Zo'n beuk met bonkige wortels en een grijsgroene welvende stam. Jaar in, jaar uit als pilaar onder een grote koepel bladeren. Men zegt dat de germaanse stammen die ons land voor het christendom bevolkten de zeer oude bomen aanbaden. Wie onder een woudreus gaat staan en langs alle rondingen, takken en bulten naar de hemel kijkt begrijpt ook waarom. Zo'n stil gevaarte straalt een geweldige levenskracht uit. Je raakt in de macht van het mysterieuze principe dat aan die boom ten grondslag ligt. De groeikracht van de natuur. De liberale vrijheidsboom heeft als levensprincipe de groeikracht van de mens. Een boom die ophoudt met groeien wordt prooi van afbrekende natuurkrachten vermolmd en valt ter aarde. Als wij als liberalen tevreden stil zouden staan met wat de VVD bereikt heeft maar het levende liberalisme zouden verliezen zou het weldra ook met ons gedaan zijn. Dit jubileum moeten we dus opnieuw bij onze opdracht stil staan, de groei van de mens in onze samenleving. Liberalen weten dat de bron van maatschappelijke vooruitgang de vrije mens is die verantwoordelijk handelt. Liberale staatkunde is een stelsel in elkaar zetten dat de mens in de samenleving stimuleert om zijn talenten te ontplooiën en voor de gemeenschap in te zetten. De oude maatschappij waarin dogma's en gezag zo'n grote rol speelde is er niet meer. De jonge mens staat alleen in de drukte van economie en techniek zoekt zelf zijn ethiek, krijgt weinig leiding aanvaardt gezag ook minder en wordt lang niet altijd tot zinvol gedrag aangespoord. Jaren geleden las ik een het verhaal van een russische schrijver ik ben vergeten wie het was. Het ging over een jonge man die de diepste wijsheid en de zin van het leven in godsdienstilosofie en wetenschap zocht. Hij was briljant, las de moeilijkste boeken, maar raakte door zijn overpeinzingen steeds meer in de war. Overdag doolde hij door de bibliotheek. 'sNachts las en schreef hij. En ververscherude het weer. Hij kon de ware zin van het leven maar niet vinden. Hij begon zichzelf te verwaarlozen, en viel ten prooi aan diepe depressies. In het holst van de winternacht werd hij door wanhoop naar buiten gedreven om zich van de brug in de rivier te storten. Vlak voor de brug zag hij een kind liggen half bevroren in de sneeuw. Hij legde zijn jas over het kind. Die jas had hij toch niet meer nodig als hij zo in het koude water zou zijn verdronken. Het kind keek op en vroeg iets te drinken. Voedsel en drinken had de student thuis achter gelaten dus hij pakte het kind op bracht het naar zijn kamer, maakte de kachel aan, gaf het te eten en haalde een dokter want het kind bleek ziek. En zonder erbij stil te staan vergat hij zijn voornemen een eind aan zichzelf te maken. Dit eenvoudige verhaal heeft ons veel te vertellen. Wij leven in een tijd waarin veel mensen onder de oppervlakte van de welvaart pijnlijke twijfels verbergen.

Het drukke tempo van de moderne maatschappij vol techniek leidt af van de vraag welke zin wij het leven willen geven. Mensen nemen geen genoegen met produktie en consumptie. Willen deel hebben aan iets dat groter is dan henzelf. Hun leven krijgt betekenis door te zorgen voor de toekomst van wie hen lief zijn en te bouwen aan een betere maatschappij. Wij als liberalen willen een vrije maatschappij van mondige mensen, zelfstandig en sociaal, elkaar ook toe aanzettend het beste uit onszelf te halen. De grote problemen van onze tijd zijn als dat zieke kind dat die student weer op deed leven. De langdurige werkeloosheid, de voortwoekerende milieuvervuiling, de grove criminaliteit, de dreiging van massavernietigingswapens, van onrecht onderdrukking en armoede in de wereld. Het maatschappelijk middenveld van kerk, school en zuilenorganisatie speelt niet meer zo'n grote normatieve rol als vroeger. Nu komt het meer dan ooit op de mensen in de media aan. Ook de politiek om een voorbeeld te stellen normen uit te dragen, zin aan het bestaan te helpen geven. Met de VVD zijn we daar terughoudend mee. Zakelijk en rationeel als we zijn met respect voor ieders overtuiging. Maar de VVD moet dat normatieve inspirerende element in de politiek niet schuwen. De ethiek en zingeving van het liberalisme is een boodschap die wij met verve horen uit te dragen. Daar is zoveel te doen om het leven boeiend te maken. Zoveel taken blijven nog liggen terwijl werkeloosheid, doelloosheid en het aantal zelfmoorden onder jongeren zo hoog zijn. In een wereld van onvrijheid, geweld, milieubederf en armoeden is er zoveel oom aan te pakken. Dat mobiliserende element dat ontbreekt vaak in de politiek. Aan het eind van de jaren 80 leven we eigenlijk in een tijd met geweldige kansen. Nieuwe technieken vergroten de mogelijkheden van de mens, niet alleen ten kwade, maar vooral ten goede. Een groeiend aantal ontwikkelingslanden verbreekt de ketens van hun armoede. Communistische landen zoeken naar hervorming. Gorbatsjovs veranderingen bieden een historische kans om de bewapening stap voor stap 2-zijdig te verminderen. Als die hervormingen in de sowjet unie doorgaan en sterker worden zou in de toekomst de erfenis van Stalin de onderwerping van oost europa misschien wreedzaam en geleidelijk kunnen worden omgevormd in een pluriform oost europa. Samenwerken met west europa een liberale droom die eens werkelijkheid kan worden. Nederland ligt als een groene polder aan de kust van west europa. Die eenheid van west europa die moet er komen. Daarin ligt onze toekomst en west europese unie bondgenoot van noord amerika, bruggen slaand naar het oosten. eederland als schakel tussen onze buurlanden en aansporend tot samenwerking. Zonder west europese eenheid zal er op den duur geen welvaart geen veiligheid, geen schone lucht, geen zuiver water zijn. In het boek Genesis staat in alle eenvoud dat de mens is aangesteld om de aarde te bewerken en te bewaren. Bewerken doen we maar al te goed, bewaren moeten we nog leren en snel.

Voordat de rivieren dood zijn, de zee ziek en de bossen kaal. Op onze blauwe planeet heeft zich aan de buitenste schil in miljarden jaren een wonder voltrokken, leven ontwikkelt wellicht uniek in het heelal. Gaat die schepping ten gronde omdat de meester ervan, de mens zijn eigen bronnen vergiftigd. Een liberale partij die de mens probeert te dienen moet daartegen ten strijde trekken. Wij leven teveel in het vluchtige nu en te weinig in de blijvende toekomst. Juist door onze oude traditie moeten liberalen de lange termijn zoeken. Geen populair beleid voorstellen dat kritiek voorkomt, maar de problemen op den duur vergroot. Duurzame oplossingen aandragen. In ons land wordt al sinds de jaren 70 op kosten van de toekomst geleefd. Materiele en morele rekeningen moeten vroeg of laat betaald worden. Levend liberalisme dat aan de toekomst werkt loopt niet voor pijnlijke besluiten weg die ons op kritiek en wellicht ledenverlies komen te staan. Maar nodig zijn uit landsbelang. Dat zal ons op den duur versterken. Die vrijheidsboom is niet van snel groeiend zacht hout gemaakt. Wij zijn een groene tak aan die harde oude beuk. De nederlandse liberalen hebben na de bevrijding de partij van de vrijheid opgericht, de voorloper van onze volkspartij. De eerste leden er zijn vanavond een aantal van in ons midden verdienen onze grootste waardering en respect. Zij richten de VVD op in het besef dat vrijheid meer is dan de afwezigheid van onderdrukking. En dat er veel te doen is om die vrijheid geestelijk en materieel inhoud te geven en te laten groeien. Ook voor andere volken. Op een eenvoudig monument uit die tijd ~~zou~~ zei een dichter het aldus. Gedenk de offers die het herwinnen van vrijheid vreugde vroeg. Bedenk dat dagelijks offer het doen groeien van vrijheid steeds weer om u vraagt. Dat is de kern van de zaak. De zin van de VVD, de taak waar wij allen voor staan.

Dames en heren uw aandacht en stilte voor de wegebouwkapel.

Joris Voorhoeve dames en heren begon met een oude vrijheidsboom. Ik begin met een oud volksverhaal. Het gaat over een schoenlapper die maar niet zelf kon beslissen. Hij vroeg op een dag iedereen op zijn dorp raad. En hij kreeg voluit advies. Zodat hij in het vervolg van zijn leven iedere stap vantevoren wist uitgezet. Die avond ging hij gerust naar bed. De andere dag wilde hij opstaan en toen herinnerde hij zich dat de ene helft van de dorpingen hem hadden verteld dat hij met zijn linkerbeen uit bed moest, maar de andere helft had verteld dat hi- met zijn rechterbeen uit bed moest. Wat moest hij doen onmiddellijk weer zijn oude verwarring. En dus bleef hij die dag maar in bed. En hij is er nooit meer uitgekomen. Wat dames en heren liberale vrienden is daarvan nu de moraal. Wij liberalen maken onze eigen keuze. Wij beslissen over onszelf. Wij laten ons niet op het linkerbeen zetten. Wij laten ons niet op het rechterbeen zetten. Maar wij liberalen staan met beide benen op de grond. Dat deden we 40 jaar lang, dat doen we nu en dat zullen we de volgende 40 jaar blijven doen. Dames en heren luister hoe Oud het eerste VVD congres opende. De VVD zal moeten zijn een sterk progressief geziende partij die allen omvat voor wie geestelijke vrijheid primair is sociale rechtvaardigheid, plicht en die het economisch leven niet wil zien verstarren in het keurslijf van socialistische dogmatiek. Zo opende Stikker ons eerste VVDcongres. 40 jaar later zijn het nog steeds inspirerende woorden. Maar de tijden zijn wel erg veranderd. Ons leven en werken wordt nu beheerst door de opkomst van geheel nieuwe technologieën. Onze menselijke relaties worden zo ingrijpend veranderd. En beïnvloed. De samenleving in de komende 40 jaar zal kansrijk zijn zonder twijfel kansrijk voor begaafde individuen. Maar geldt dat ook voor haar of hen die met minder talent begiftigd is. Voor de doorsnee mens wordt de wereld er door de computer niet geruststellender op. De nieuwe informatiemaatschappij kan knap bedreigend zijn voor werklozen, voor ouderen voor mensen met minder technisch vernuft. Wordt hen zo het recht op een zinvolle bijdrage ontnomen. Het kansenverhaal is de positieve kant van onze toekomst. Maar technologische vernieuwing is niet per definitie gelijk aan vooruitgang voor iedereen op elke plek. Technologische vernieuwing kan ook in mensen schade aanrichten, aan ons leefmilieu. Denkt u aan Ellisburg, Tsjernobyl. Technologische vernieuwing werkt soms verkillend van sociale contacten in de hand. Werkt ook op de verbeelding van criminelen. Hoe voorkomen we manipulatie met menselijke embryo's. Hoe beschermen we onze privacy tegen data-bestanden die ons persoonlijk profiel verminken. Wat mensen eenmaal kunnen zullen ze ook doen. Die dynamiek is niet te stuiten. De innovatiemaatschappij heeft tegelijkertijd zijn bedreigingen en centrale vraag daarbij is hoe realiserende een aanvaardbare technologische vernieuwing. Wanneer gaat de knop op go. En wanneer op no go.

En dat is verre van een onschuldige vraag. Daarom moet de overheid en burger onderwijs en industrie politici en ethici tot gemeenschappelijke besluitvorming zien te komen. En voor zo'n verantwoorde technologische vernieuwing is een breed draagvlak nodig. En dat scheidt dilemma's in de praktische politiek als u de kernenergie discussie als voorbeeld voor de geest haalt dan begrijpt u waarop ik doel. De legitimiteit van onze politieke besluiten zijn het beste gediend met een actieve deelname van zoveel mogelijk Nederlanders. Ook wanneer we daardoor technologisch gezien met iets minder voortgang genoegen moeten nemen. Een humane samenleving die zich vernieuwd heeft een open oog en een luisterend oor voor al haar deelnemers. Veiligheid is er immers alleen als iedereen dat ook als zodanig voelt. Bijdragen, ons inzetten liberale vrienden dat is vrije ontplooiing. Daarom is onze werkloosheid zo'n schrijnend fenomeen. Daarmee worstelen we als samenleving. Als kabinet, als parlement. Sommige maken zich zelfs kwaad, maar woorden van woede daar koopt een werkloze niets voor. Wat we nodig hebben zijn creatieve oplossingen die kunnen worden uitgevoerd. Plannen tot het openbreken van onze verstarde arbeidsmarkt. Betere scholing, latere scholing, omscholing, opleidingsverlof voor iedereen. Daar moet de stoomwals achter. We moeten ook vertrouwen hebben in de werking van de vrije markt. Dat alles moeten we doen. Maar we mogen het denken niet staken. Vrije ontplooiing is toch niet synoniem met alleen hoge arbeidsproductiviteit. Moeten we al onze intelligentie en menskracht opmaken aan het produceren om dan de producten vermoeid en dom te consumeren. Neen we moeten ook intelligent consumeren en dat is de culturele uitdaging van de innovatiemaatschappij van de komende 40 jaar. En daardoor kan de grens van produktieve arbeid scholing en vrije tijd gaan vervagen. Reeds voor de oude Grieken was scholing een unieke kans op ontplooiing. Wist u dat ons woord school in het Grieks vrije tijd betekent. Verantwoord vrije mensen daar gaan we de komende 40 jaar aan staan. Nederland vergrijsd. In de 90er jaren neemt het aantal jongeren af. Neemt de toetreding tot de arbeidsmarkt van jonge vrouwen gelukkig toe. Laat hun aantal het voorbeeld volgen van Scandinavische landen. Ons liberale streven van emancipatie en van begroting van het economisch draagvlak gaan dan immers hand in hand. Liberalen verwelkomen een snelle groei van tweeverdieners. Als dat andere arbeidscontracten, andere werktijden, meer kinderopvang vraagt zullen werkgevers en werknemers daarop wel moeten inspelen. Eind goed, al goed allemaal gelukkig. Met name tweeverdieners met kinderen hebben nog een extra belangrijke verantwoordelijkheid hun kinderen opvoeden. De kinderopvang, de school. de overheid kan en mag die verantwoordelijkheid niet van hen overnemen. Van de taken die het met elkaar samenleven kent is opvoeden door ouders er een van de allerhoogste orde. Kinderen zijn de zwaksten de meest afhankelijke groep in onze samenleving. Als de opvoeding op zeer jeugdige leeftijd faalt geeft dat een grote achterstand in het latere groeiproces.

Veel van de emotionele ontreddeering, veel vormen van vandalisme en criminaliteit zijn terug te voeren op een instabiele thuissituatie. Ik verwelkom een snelle groei van tweeverdieners. Vrouwen krijgen betere kansen, de samenleving profiteert daarvan, maar daar komt iets belangrijks bij. Mannen als tweeverdieners zullen zich nauwer bij het opvoeden van kinderen betrokken weten. Willen ze dat, kunnen ze dat.

De toekomst zal het leren. Ik kan het hier in mijn eentje niet bewijzen. We kunnen het gezamenlijk misschien wel. Een verantwoorde opvoeding nu voorkomt ontspoorde en criminaliteit later. Liberale vrienden deel zijn van een groter geheel is onze samenleving niet eigenlijk als het menselijk lichaam. De intellectueel begaafden vormen het hoofd de gespierde ledematen, weer andere de romp voor ieder is er als we daaraan werken een functie naar haar of zijn eigen aard, aanleg en verlangen. Niemand kan gemist worden. Zonder voeten loopt het lichaam niet. Stopt ons ingewikkelde raderwerk. deelnemen aan een groter geheel in plaats van alles doen in je pure eentje is dat niet wat zin geeft aan ons bestaan. Individuele vrijheid richt zich niet allerleerst op jezelf. Zij richt zich allerleerst op andere. Er wordt momenteel een stevige discussie gevoerd over individualisering. Sommige menen dat onze geindividualiseerde samenleving steeds meer versplintert. Versplintert tot een kille verzameling van lossen individuen. Ook als liberalen moeten we zeggen dat daar een grond van waarheid in zit. Andere zeggen dat individualisering een klasse oproept van sterke kansrijke mensen, mensen die sterk genoeg zijn om zonder onze verzorgingsstaat verder te leven. Ook daar zit wat in. Dergelijke critici kijken dan onmiddellijk beschuldigend in onze richtingen je hoort je bijna maliteus zeggen van jullie komt het, van jullie liberalen die gericht zijn op ikke, ikke en de rest kan stikke. Individualisering in de goede zin komt uit onze liberale denktraditie. Ik meen dat we ons daar in het geheel niet voor hoeven te schamen. We leven in een maatschappij die liberaal is geworden. Hoewel je dat volgens vele niet mag zeggen. Toch mogen we daar trots op zijn. En we moeten daarom met alle kracht ons blijven inzetten voor een vrije ontplooiing voor iedereen, want dat is ons waarmerk. Waar we ook mogen zijn. In de thuissituatie op school, op de werkplek of in de politiek iedere nederlander minder of meer begaafd, meer of minder beloond heeft het recht haar of zijn talenten in te brengen in de bloei van het geheel anders mist vrije ontplooiing zijn uiteindelijke doel. Doelloosheid teistert randgroepen onder jongeren. Waarom bekladden ze gedenkwaardige monumenten en vernielen ze openbaar bezit. Waarom overvallen ze invaliden, bejaarden. Waarom is voetbalvandalisme voor hen een nieuwe sport. Waarom ontbreekt bij hen sympathie, respect voor de medemens. Omdat veelal een veilig thuisfornt ontbreekt, omdat de schoolopleiding niet werd afgemaakt. Omdat ze doelloos zijn. Omdat niemand ze kan hebben.

En dan keer je je als groep tegen de samenleving. Dan laat je je meeslepen door haatdragende criminelen of je vlucht in drugt. Waar leidt dit toe zult u mij vragen tot een nog aktievere overheidsrol. De mythe van de alles oplossende verheid, ligt in ieder geval aan gruzelementen. Zelfs de PvdA maakt met dat paneel een grote schuiverd.

Leidt het dan tot meet zorgzaamheid vanuit het maatschappelijk middenveld. Dat moet andere uitleggen zeg ik tegen Piet Steenkamp. Bij mij roept het toch weleens de herinnering op aan coöperatistische verbanden. Het baas in eigen huis, maar het huis ten laste van de gemeenschap. Mijn pleidooi op deze gedenkwaardige dag gaat uit naar herwaarderen van het belang van de kleine gemeenschappen voor de individuele ontplooiing. Men mag dat associeren met warmte met gevoel, met liefde, daar lenen de individuele relaties in kleine groepen zich bij uitstek voor. Buiten zulke emotionele waarde kunnen we niet anders wordt de samenleving bloedeloos. Juist liberalen denkend vanuit hun hart, levend vanuit hun gevoel, maar we hangen het niet als sommige aan de grote klok. Het is de herwaardering van het thuisfront, de vriendekring, de buurt, de afdeling op het werk, het sportteam en al die kleine verbanden die mogelijk uitkomst biedt. Die kille versplintering kan tegengaan. Die onderling respect, waardering en sympathiek weer gangbaar maakt. Wat kunnen we hiermee in de praktische politiek zullen sommige zeggen. Ook als daar geen onmiddellijk antwoord op komt dan mogen we er toch met passie voor pleiten. Waar de verbeelding ontbreekt begint immers echt de vertwijfeling. En in elk geval kunnen wij als liberalen beter duidelijk maken wat we met vrije ontplooiing in een informatiemaatschappij bedoelen. Luister nog eens naar Thorbecke. Doel der liberale politiek is dat ieder de gelegenheid vinde om op de plaats te komen waar hij naar zijn vermogen kan meewerken tot de bloei van het geheel. Dat zei Thorbecke en ik voeg daaraan toe in alle verscheidenheid die ons nederlanders eigen is zo kan onze democratie uitgroeien tot een veelzijdige samenhang tot een eenheid in verscheidenheid. Tot een vrijheid in gebondenheid. Zo kunnen gemeenschappelijke oplossingen worden gevonden voor de grote problemen die onze samenleving kent. En dit niet in ons eentje doen, maa samen. Saamhorigheid gevoed vanuit het individu. Met respect voor elkaar en sympathie voor andere. Die maatschappelijke invalshoek bepaalt de natuurlijke plaats van het liberalisme. In het hart van onze samenleving samen hebbe wij 40 jaar aan onze VVD gebouwd en ons werk is lang niet af. Het liberale ideaal zal blijvend inspireren. De VVD is 40 jaar jong. U en ik onze VVD, ons land staan voor een toekomst met mogelijkheden voor iedereen. Samen die toekomst in maakt ons vrije mensen sterk.

Dames en heren bij een feest, bij een verjaardag horen cadeaus. Ik vind het een groot genoegen als curator van de Telderstichting om die cadeaus het zijn er drie

vanavond aan de voorzitter te kunnen uitreiken. Hij heeft in zijn openingstoespraak al even gesproken over de grote voormannen van onze partij. Oud en Stikker. Een van de boeken die ik hier bij me heb bevatten een aantal opstellen over Oud en Stikker en een aantal andere VVDers. Een boek samengesteld onder auspiciën van de Telderstichting. Wij hebben nog een tweetal andere boekwerken laten samenstellen. Het tweede boekwerk is getiteld 40 jaar vrij en verenigd. Geschiedenis van de VVD partij-organisatie. Een drietal jonge auteurs Ruud Coolen Paul Lucardie en Gerrit Voerman hebben de geschiedenis van onze partij in dit boek beschreven. En een derde publicatie dames en heren die is samengesteld ter gelegenheid van dit feest is een opstellenreeks samengelden uit liberaal reveil de opstellen die 40 jaar het best weergeven. Het doet mij een genoegen om mede namens de auteurs en namens het curatorium van de Telderstichting aan de voorzitter van onze partij deze drie boekwerken hier op deze feestelijke bijeenkomst te kunnen uitreiken.

De relatie dames en heren tussen de Telderstichting en de VVD is een heel bijzondere. Aan de ene kant afstandelijk en aan de andere kant zeer toegewijd. De Telderstichting presenteert ons regelmatig met visies over de toekomst van bepaalde onderwerpen in liberale zin. En zo op de achtergrond speelt die Telderstichting met haar rapporten en adviezen een hele grote rol. Zij zijn zou je kunnen zeggen het voer voor het liberale denken. Ik denk dames en heren dat de Telderstichting ons vandaag een bijzonder grote dienst heeft bewezen en een bijzonder groot plezier heeft gedaan want vanmiddag is gepresenteerd liberale filosofien een zeer doorwrocht werk waarin wordt aangegeven op welke filosofische basis het liberalisme in de toekomst za- moeten werken. Maar bovendien vanavond in deze drie boeken zeer bijzondere boeken prescnteert de Telderstichting ons ook nog eens op haar eigen wijze met datgene wat er allemaal in de VVD is geweest en datgene waar de VVD het liberalisme in de afgelopen jaren voor heeft gestaan. Ik denk dames en heren dat ik namens u allen, namens de VVD de Telderstichting in de persoon van de curator de heer Polak hartelijk dank wil zeggen. En tot u zou ik willen zeggen vanaf morgen dienen op elke tafel in elk liberaal huis 5 boekwerken te zijn. Hartelijk dank.

Dames en heren vroeger was het zo dat er pas geklapt werd als je wat zinnigs had gezegd. Mevrouw Sint kan zien dat bij ons de panelen ook al aardig aan het schuiven zijn. Hulde daar zou ik maar mee willen beginnen dames en heren aan de organisatoren aan Hugo Ditmar en de zijne voor het organiseren van deze prachtige feestavond. En dank aan de grandioze wegenbouwkapel die we hebben nog nooit een cent roadpricing met elkaar betaald en toch spelen ze hier vanavond.

Rudolf de Korte had zijn schoenlapper vanavond bij zich. Ik had vroeger altijd een stratenmaker bij me dat weet u nog wel alleen de geachte mimespeler zag er vanavond iets anders uit. Overigens vond ik hem een van de zeldzame op het politieke toneel die geen lawaai maakt en toch veel zegt.

En ik hoor de slechterikken onder u al mompelen dat mijn intermezzo is ingepland om voor het omgekeerde te zorgen. Het is dacht ik terecht dat we hier vanavond feest vieren. Van de drie hoofdstromingen in de nederlandse politiek is het liberalisme de enige die sinds de oorlog sterker is geworden. De partij van de arbeid haalde in 1946 bijna eenderde van de stemmen toen geen doorbraak daarna ook niet.

De katholieke volkspartij was in 1946 net zo groot als het hele CDA nu. En het is dames en heren nog niet eens zo lang geleden dat de drie CDAPartijen de absolute meerderheid in de tweede kamer hadden. Wij waren er nog niet eens in 46. We kwamen er pas in 48. Onze ontwikkeling is er een geweest in korte golven om het beeld van Oud maar te gebruiken op en neer maar in een lange golf die ons steeds heeft voortgestuwd. Toen in 1947 Leendert Ginjaars heeft er al aan herinnert een nieuw sterk socialistisch getint werkprogram van de partij van de arbeid uitkwam was dat voor Oud de druppel die de emmer deed overlopen. Hij schreef zijn befaamde artikel in het algemeen handelsblad. En Stikker de voorzitter van de partij voor de vrijheid reageerde daar positief op. Toonde zich bereid mee te werken aan de oprichting van een nieuwe partij. Die kwam er op 24 januari 48 en haalde bij de eerste verkiezingen daarna voor de tweede kamer 8 zetels. Nu zouden dat er 12 zijn geweest en als Aad Geurtsen zijn zin krijgt gewoon weer 8. Die 50er jaren werden afgesloten met een grandioze overwinning. De VVD ging van 13 naar 19 zetels, de kiezers waren rooms, rood, blue. Oud had een vlijmscherpe oppositie gevoerd. Het was zijn persoonlijke overwinning op zijn 72ste onze leidslieden van nu hebben nog een hele toekomst voor zich.

Waren de 50er jaren jaren van de sprong vooruit afgesloten in 59 met het kabinet de Quaaï dat ging regeren. Korthals geliefd toen al zeer bij de JOVD was de eerste na oorlogse vice minister president. De jaren 60 waren jaren van stabilisatie. Dat is nog meer bijzonder dan blijkt uit de cijfers. Want in 62 dreigde een ramp. Statenverkiezingen als die uitslag van toen de uitslag was geweest van kamerverkiezingen dan was alle winst in een klap weg geweest. Oorzaken onder andere naar buiten komende controverses over het beleid van minister Visser en ondersheids problemen rond het leiderschap. Dat in een jaar bij de verkiezingen van 63 de VVD erin slaagde voor de helft terug te komen is te danken aan Toxopeus. Hij leidde de VVD in die campagne met vaste hand, met inspiratie en gaf de VVD nieuwe kracht. Vanmiddag was hij hier. Hij kon hier helaas vanavond niet zijn. Vanavond is hier wel Mollie Geertsema die samen met Toxopeus onze VVD in de 60er jaren aanvoerde, geen duo leiderschap. Het was meer een duet, want ze leidde de

WVD om beurten. Fijn dat zij vanavond en vanmiddag alle twee hier in ons midden zijn.

Wij vierden in 68 ons 20 jarig bestaan. Als partij van Toxopeus, Geertsema en van Riel. Ik zat toen bescheiden jong kamerlid op de zesde rij en we luisterden onder andere naar Stikker en naar Oud. Die toen voor het laatst bij ons waren. Weet u het nog Oud toen boven de 80 besloot zijn redevoering met enkele regels uit het gedicht de Ploeger van Roland Holst. Ik zal de halmen niet meer zien noch binden ooit de volle schoven, maar doe mij in den oogst geloven waarvoor ik dien. Ontroerend hoe dat tijdperk werd afgesloten. In de 70er jaren gingen wij een nieuwe fase in. Verstarde verhoudingen gingen verschuiven, dogma's werden gerelativeerd, stereotiepe onderuit gehaald, D66 was opgericht. Werknemers vonden niet langer dat zij perse op de partij van de arbeid moesten stemmen. Katholieken en protestanten gingen hun oude partijen verlaten. Een ondogmatisch optreden van de VVD volkspartij voor heel ons volk werd ook een partij van brede lagen in onze samenleving. Het waren de jaren met Haya en Harm van Riel en Frits Korthals Altes als algemeen secretaris. Het waren de jaren van de verkiezingen van '72, van 5 jaar taaie en zware oppositie. Van de verkiezingen van '77 van een bijzondere formatie daarna waarin ieder geval twee Nederlanders en een kleine middenstander in het horecawezen dankbare herinneringen aan bewaren.

Nu zijn wij aan het eind van de 80er jaren evenzo turbulent met de overwinningen in het voorjaar en in de zomer van 1982 werd het plotseling overlijden van de loyale en integere Koos Rietkerk met de telurstellingen in '86. En de 90er jaren liggen voor ons. Alle drie stromingen in de Nederlandse politiek bezinnen zich nu op die 90er jaren. De partij van de arbeid met haar schuivende panelen gemaakt door Pronk hand in hand met Cok en Sint die na wat geblaas van binnenuit en buitenaf het weer haastig van zich afschoven. De titel klopt in ieder geval. En het CDA met haar zorgzame samenleving. Konservatief hier en daar genoemd. Is dat zo. Ik heb het opgezocht in de dikke van Dale. Wat staat daar bij zorgzaam. Vol zorg. Steeds zorgend. Een zorgzaam huismoedertje dat klopt toch echt CDA. Ik zie professor Steenkamp aarzelend, hij is de vader van het CDA aarzelend zijn instemming betuigen. De VVD heeft voor de 90er jaren haar bestek gepresenteerd, gekritiseerd door onze tegenstanders, dus een stuk waar wat in staat.

Ik acht het van groot belang dat dit bestek door de achterban in de komende maanden stevig wordt gehanteerd. Een eigentijdse vertaling zullen we moeten proberen te vinden van onze liberale uitgangspunten. Hoe willen we nu niet alleen de zwakke beschermen maar vooral ook hen sterker maken. Hoe zien wij nu de ontwikkeling van zelfstandige kracht waar Thorbecke in 1869 in zijn narede over schreef. Ik noem het in een paar trefwoorden.

Wij willen een overheid die de voorwaarden schept voor de ontplooiing van de mens. Wij willen geen overheid zei Oud in 68 die zich gedraagt als de voogdes over een onmondig volk. Wij willen geen overheid zei Thorbecke die de honger van vandaag wil stillen met de maaltijd van gisteren. Op de vertaling van dit soort vragen en uitgangspunten op de inhoud van ons beleid dus moeten we nu onze aandacht richten daar is ook de tijd voor, want kamerverkiezingen zijn er pas over 2 jaar. En in die tussentijd, in die tussentijd verwachten wij van diegene aan wie wij ons vertrouwen hebben gegeven dat zij het huidige kabinetsbeleid samen met onze partners tot een succes maken. Verwachten wij dat zij straks -ok staan voor dit beleid, dat zij koers houden, dat zij hun koers niet door andere laten bepalen. Dat zij geen grote politieke stromingen van samenwerking met ons op voorhand uitsluiten. Straks en dat is het belangrijkste bij de keuze van onze partner moeten wij ons program als toetssteen nemen. Met wie wij het meest van onze ideeën kunnen realiseren. Dat moet het ijkpunt zijn dat verwachten onze kiezers ook van ons. En zo'n houding dames en heren dacht ik moet teven het rustige antwoord zijn op allerlei reacties van de buitenwacht. Kritiek op kritiek, op flirtations zoals onlangs die van de heer Meijer de man achter Kok die met opmerkelijke hartelijkheid heeft gezegd dat wij niet bang hoefde te zijn voor stemverlies als het tot een coalitiepartij van de arbeid-VVD zou komen. mensen midden in de politiek zitten zouden daar misschien iets achter zoeken. Zoiets van de vos en de passie. Voor de meeste van ons ik hoor daartoe is het allemaal wat moeilijker te vatten. Laten wij het vanavond maar alleen vanavond want het is tenslotte feest mevrouw Sint is in ons midden die uitlatingen van de heer Meijer beschouwen als een gewone menselijke hartelijkheid waar we graag een applaus voor over hebben. Twee jaar die dit kabinet nog te gaan heeft moeten we goed gebruiken. Door het beleid tot een succes te maken ons elan te herkrijgen zelfvertrouwen weer uit te stralen, programmatisch herkenbaar zijn. Dat is heel wat nuttiger. Ik heb de weekbladen van deze week weer allemaal eens doorgebladerd hier naartoe de afstand is lang dat is heel wat nuttiger dan allerlei speculaties over de vraag wie er straks lijsttrekker gaat worden. Dat is nu niet aan de orde. Dat wordt in de tweede plaats niet via de media maar door onze eigen achterban uitgemaakt en in de derde plaats is het zo dat ter gelegener tijd u van degene die beschikbaar zijn toch gewoon de beste kiest. Wat moeten we nu doen. Op basis van onze liberale principes een beleid voeren van gezond verstand sprekend tot het hart van de mensen. Bij wijze van voorbeeld en daar wil ik het tweede deel van mijn betoog aan wijden een paar losse kanttekeningen. Wat willen de mensen en wat willen wij. Leven in een vrij en veilig land. Goed onderwijs en een toekomst voor onze kinderen. Zekerheid voor als we straks oud zijn. Werk een behoorlijk inkomen een beetje bezit leven in een schoon mooi land.

Een land met toekomst een land om van te houden. Sprekend over die vrijheid en veiligheid dames en heren zou ik willen zeggen dat wij ons op dat terrein altijd duidelijk hebben geprofileerd en dat wij ook aan invloed hebben gewonnen. Nederland is weer een volwaardig en volledig lid van het westelijk bondgenootschap. Dat moet zo blijven. Niet moeten wij de lasten van ons bondgenootschap op de schouders van anderen ~~afventelen~~ ^{afventelen}. En internationaal moeten we waakzaam blijven ook en juist na het akkoord tussen Reagan en Gorbatsjov. Wel verder met Europese defensieven samenwerking maar vooral ook geen verzwakking juist versterking van onze band met de Verenigde Staten. Nooit vergeten ik zeg het uit dankbaarheid maar ook met het oog op de toekomst dat wij dankzij de Amerikanen hier in vrijheid leven.

Ook waar het betreft de veiligheid in eigen land is de VVD steeds klip en klaar geweest. Toch zijn de burgers hier niet tevreden. Ik vraag daar aandacht voor. In de criminaliteitsbestrijding moeten wij het voortouw zien te houden. Daarom is het uitstekend dat wij de bezuinigingen politie en justitie worden ontzien. Daarom is het uitstekend dat er meer gevangenen worden gehouden. Maar burgers overheid en samenleving zullen de komende jaren meer voor onze veiligheid over moeten hebben. We zullen er alles aan moeten doen om ons politiekapparaat beter te laten functioneren. We zullen er alles aan moeten doen om de politie mensen die zich inzetten voor onze veiligheid gemotiveerd volledig gemotiveerd hun werk doen. Een concrete aktualiteit het kan niet dat door het cellentekort misdadigers die zijn opgespoord moeten worden losgelaten. Hoe onprettig ook in een situatie als deze zijn paardemiddelen uit de politiek apotheek nodig. Anders gezegd beter twee criminelen in een cel dan een van hen op vrije voeten. Willen wij ons inzetten dat de burgers vrij kunnen zijn van vrees voor hun veiligheid ook waar het gaat om de ontplooiing van de mens zijn wij steeds herkenbaar geweest. Goed onderwijs dus en dat begint al op de basisschool. Wezenlijk voor de kansen van onze kinderen en voor de toekomst van onze samenleving. Dat betekent dus goede onderwijzers aan wie stevige eisen mogen worden gesteld. Kindvriendelijkheid prima, maar ook leren lezen en rekenen gewone dingen.

Het klinkt ouderwets, maar ik zeg het uit volle overtuiging. Juist voor kinderen uit gezinnen waarvan de ouders niet verder hebben geleerd is goed onderwijs, degelijk onderwijs de voorwaarde voor een goede toekomst. In de tweede plaats zou ik van harte het betoog van de voorzitter van het KNOB we hebben hem meer gezien willen onderschrijven meer beroepsgericht onderwijs behartenswaardige woorden zijn dat en hoogwaardig middelbaar onderwijs. Onze jeugd van vandaag kiest zelf niet meer voor prepakketten. En ook de gymasia ik heb er zelf op gezeten ik heb het ook nog afgemaakt dus die persoonlijke noot mag, ook die

gymnasia houden onder leiding van de beste rectoren of dat nou vrouwen of mannen zijn.

Kortom graag ook de komende tijd veel aandacht net als vroeger. Herinnert u zich ik heb Haya al genoemd Jeanne Kortanier wij moeten die lijn door hen aangegeven naar de toekomst doortrekken. Gaat het ons om de kansen voor onze jeugd ook een speciale inzet voor de ouderen in onze samenleving die is van groot belang. Want sociale zekerheidsstelsel zit goed in elkaar. Afgezien van de nog niet bestaand weduwnaarspensioen hopelijk een begin mee kan worden gemaakt. Maar laten we niet onderschatten de zorg die de ouderen in ons land hebben over hun toekomst. Ik noem vanavond slechts een punt uitgaande van dat beginsel van ons der sociale gerechtigheid. De bejaarden van nu hebben door hard werken aan de wederopbouw van ons land welvaart gemaakt die wij nu hebben. Aanpassingen van onze sociale wetgeving zullen ook de komende jaren financieel nodig zijn. We moeten realistisch zijn maar we hebben ook onze idealen en onze beginselen en daarom zou ik willen bepleiten om binnen de beperkte financiële middelen die er zijn toch ons uiterste best ervoor te doen om de AOW houvast, zekerheid voor de bejaarden overeind te houden. In de komende discussie over het rapport van Drees jr. het voortouw nemen met als inzet onze verantwoordelijkheid voor de ouderen in ons land.

En wat doen we voor al diegenen tussen jong en oud. Ook hier het uitgangspunt taak van de overheid is het scheppen van voorwaarden voor vrijheid verantwoordelijkheid en ontplooiing. Dat betekent dus een economische politiek gericht op kansen voor ons bedrijfsleven. Dat betekent dus bijzondere aandacht voor het midden- en kleinbedrijf en de landbouw. Het betekent ook lastenverlichting voor burgers en bedrijfsleven. De terugdringing van het collectivisme, de bert norm typerend voor het politieke jargon van vandaag. Klinkt overigens heel anders ook dan de zylstranorm van vroegen. De bertnorm is geen liberale norm. Als ik het zou zeggen dat die wel liberaal was zou de heer de Vries door de grond zakken. Ik constateer het dus in alle objectiviteit. 60% van het nationaal inkomen naar de collectiviteit dat is geen liberale norm. We zullen een andere kant uit op zijn voorzichtigst naar evenwicht tussen overheid, tussen collectiviteit en individu en binnen de particuliere en de collectieve uitgaven een verschuiving naar de investeringen. Dat betekent naar de toekomst van ons land een infrastructuur wegen, telecommunicatie, een technologische vernieuwing in verbetering van het milieu terecht besteed de commissie Geurtsen daar grote aandacht aan. Aan wetenschappelijk medisch onderzoek. Bijblijven dus, cooroplopen ook. Want we zijn achterop geraakt en harder lopen, niet korter, misschien wel langer werken. Constructies a la de ATV goed bedoeld kost teveel zijn geen bijdragen aan de economische groei. Het klinkt hard, maar we zullen de weg terug moeten.

en wat geldt voor de overheid geldt voor ons allemaal. Meer investeren in de

toekomst bezitsvorming dus bijvoorbeeld. Sparen wie iets heeft is vrijer. Is onafhankelijker is sterker. De zelfstandige kracht dus. Daarom bijvoorbeeld zou ik vanavond een pleidooi willen houden voor een positieve opstelling van onze kant ten opzichte van de voorstellen die de bezitsvorming dienen. Die het sparen bevorderen. Ook als die van de partij van de arbeid komen. Voorstel als dat van de heer Vermeent is strekkende tot verbetering en tot vermeerdering van het individuele aandelenbezit. Bij de werknemers verdient onze serieuze overweging.

En waarom ook niet een blik over de grens. Zien naar de britse pre minister die het eigen woningbezit door de verkoop van woningwetwoningen enorm heeft bevorderd. Goed zakelijk principieel elektoraal. Dat geldt dames en heren ja men moet de waarheid spreken. Dat geldt voor het materiele geldt ook voor het immateriele vraagstuk. Ook daar dienen onze liberale beginselen richtsnoer te zijn. Met name ook het beginsel van de tolerantie. Ik versta onder verdraagzaamheid niet constateren dat anderen anders kunnen denken maar respecteren dat dit zo is. Daar ook rekening mee houden. In wezen in dit soort vraagstukken te handelen zoals Ginjaars en de Ruiter het vraagstuk der abortus tegemoet traden. Elkaar proberen te vinden in een zodanige uitspraak dat over dit soort aangelegenheden die het persoonlijk geweten van eenieder raken geen politieke strijd meer komt tot heil van onze samenleving. Zomaar waren dat een hand vol punten. Terug te voeren op waar wij voor staan. Ik zou het nog in een zin willen samenvatten. Wij willen een samenleving voor en van vrije en verantwoordelijke mensen die in verdraagzaamheid en rechtvaardigheid werken aan de ontplooiing van eenieder. Dat ideaal moeten we met verve uitdragen, eensgezind vol enthousiasme vol inspiratie. Voor de VVD is de toekomst 40 jaar geleden begonnen. Met in de 50er jaren een sprong vooruit, met in de 60er jaren stabilisatie met in de 70er jaren een tweede sprong vooruit met in de 80er jaren stabilisatie. waarom niet in de 90er jaren. die derde sprong vooruit. Vanavond is het feest, morgen vieren we het kan nog steeds onze vrije zaterdag, zondag rusten we uit maandag gewoon aan de slag, want die 90er jaren en daar rond ik mee af beginnen al over twee jaar bij de kamerverkiezingen in 1990. Dank u vriendelijk.

Dames en heren u heeft de redevoeringen aanhoord. Wij gaan direkt aan ons feest beginnen de voortzetting van het feest van het eerste deel van deze avond en daarvoor betekent het dat we met die hele gigantische mensenmenigte straks naar de feestzaal moeten. We luisteren direkt nog naar de finale van de wegebouwkapel die zo voortreffelijk voor ons gespeeld heeft. Dan is het zaak dat u allen door de gangen links u kunt nog niet weg, want de deuren zijn nog niet open, door de gangen links naar het grote feest gaat. Het is zo dat u allen uw kaarten gekregen heeft. We zullen natuurlijk even moeten controleren want rechtvaardigheid moet zijn. Er zal soepel gecontroleerd worden, maar daarom houdt u en speel

wijze uw kaarten boven het hoofd. Als u met deze 1500 mensen door een lange gang moet kan dat alleen maar het plezier bevorderen. U vindt in de grote feestzaal straks alles wat u nodig heeft. We luisteren direkt naar de finale.

Onder de finale gaan onze gasten hier vooraan over het podium weg. U kunt allemaal langs die kant weg en ik zie hier al kom maar even enige feestgangers als u die in de gaten houdt dan weet u dat u de goede kant opgaat. Dus als u deze mensen in de gangen daar ontwaart die kant moet u op en zij zullen u ook voorgaan zo snel mogelijk daar te komen. Dank u voor de medewerking.

Ik geef graag het laatste woord aan de wegenbouwkapel.
